

RESERVADO
311
B. N. L.

~~A 7/1-68~~

108

RES. 3/1

ahe 32

708

Historia

DE BELLO AFRICANO:

In quo

SEBASTIANVS, SERENISSIMVS PORTVGALLIAE

Rex, periit ad diem 4. Aug. Anno 1578,

Vnà cum

ORTV ET FAMILIA REGVM, QVI NOSTRO tempore in illis Africæ regionibus imperium tenuerunt.

Ex Lusitano sermone primò in Gallicum: inde in Latinum translata,

PER IOANNEM THOMAM FREIGIVM D.

Noribergæ.

CIↃ. IↃ XXCI.

mcb 339046

IOAN. THOMAS FREIGIVS IOANNI MARTINO OLTINGERO S.

TSI HISTORIA hæc de regis Lusitani cæde, quæ in Africa ante biennium contigit, perquam brevis est: multa tamen continet & eventu inopinata & cognitione jucunda. Vt .n. de moribus Maurorum, de genealogia regum Barbarorum, de Geographia hic nihil dicam, (nam de his inferius peculiari loco necessaria quædam ad huius historiæ intelligentiam subjiciemus) utq; interitus exercituū, clades regum & ducum, mutationem regnorum, πανωλεθρίαν multitudinis, cupiditatem et cætera vitia principum omittam: primò Xarifius ille, qui proavus horum Mahumetanorū regulorum fuit, exemplum est hominis obscuri, sed è tenui

fortuna ad excelsum regiæ dignitatis decus evecti. Nepotes verò ipsius inter se de regni possessione in mutuam perniciem concurrentes, docent quanta vis sit ambitionis & regnandi cupiditatis, quæ homines ita transversos agit, ut fraterni amoris obliti, non recusent immania quævis perpetrare, modò aliqua dominandi spes affulgeat. Hæc Abdallam quoq; eò insaniæ adegit, ut fratrum sanguine se respergere & parricidio manus inquinare non veritus sit, ea tantum de causa, ut fratribus è medio sublatis, tutam sibi ad regnum viam muniret. In hac igitur historia etiam illud, quod vulgari proverbio jactatur, verissimum esse deprehenditur, nimirum fratrum iras esse acerbissimas: & ut Plutarchus ait, δεινὰ εἶναι τὰ τῶν τυράννων λήμματα*: quale illud etiam est, quod Cæsarem ex Euripidis Phœnissis usurpasse Cicero refert:*

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν: τἆλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Nam si violandum est jus, regnandi gratia
Violandum est: aliis rebus pietatem colas.

Accedit in rege Lusitano πολυπραγμοσύνη, *qui non necessario bello se implicans, decus regium una cum vita miserè amisit, tristemq;*

tristemq́; & luctuosam sui memoriam subditis reliquit. Nec verò illud de casibus & erratis bellorum negligendum est, in quibus bis peccare non licet: deq́; incondita turba & magnis impedimentis lixarum, calonum, mulierculárum in castra non educendis. Jam verò de causis cladis, quam Lusitanus perpessus est, locus hîc quoq́; disserendi esset, nisi vereri cogeremur ne, quod ab Hannibale Phormioni objectum est, idem nobis qui nunquam castra, nunquam aciem aspeximus, objiceretur. Nam (ut est apud Ciceronem lib. 2. de Oratore) cum Hannibal Carthagine expulsus Ephesum ad Antiochum venisset exul, proq́; eo, quòd eius nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus esset ab hospitibus suis, ut Peripateticum Phormionem, si vellet audirèt: cumq́; is se non nolle dixisset, locutus esse dicitur homo copiosus aliquot horas de Imperatoris officio, & de omni re militari. Tum cum cæteri, qui illum audierant, vehementer essent delectati: quærebant ab Hannibale, quidnam ille ipse de illo philosopho judicaret. Hîc Pœnus, non optimè Græcè, sed tamen liberè respondisse fertur, Multos se deliros senes sæpè vidisse, sed qui magis

quàm Phormio deliraret, vidisse neminem. Neque me herculè injuria. Quid enim aut arrogantius aut loquacius fieri potuit, quàm Hannibali, qui tot annos de imperio cum populo Rom. omnium gentium victore certasset, Græcum hominem, qui nunquam hostem, nunquam castra vidisset, nunquam deniq; minimam partem ullius publici muneris attigisset, præcepta de re militari dare? Quæ quanquam ita se habent: quid tamen prohibet hominem in umbra educatum, & militaris sudoris ac pulveris expertem, de præceptis rei militaris ingenii exercendi causa, ex eruditorum hominũ monumentis disserere? Præcipiunt igitur Tactici, ut ante congressum prælii singularis cura delectus & commeatus: in ipso verò prælio virium, loci, ordinis & cohortationis ratio inprimis habeatur. Etsi autem ex hac historia apparet, Regi Lusitano cotem illam militaris fortitudinis, quæ in cohortatione consistit, minimè defuisse: cætera tamen omnia Abdelmeleco, illius adversario, prolixiora & abundantiora affuerunt. Nam in delectu militum veteranorum & quidem sclopetariorum, quos Mauris opponere debuerat, planè improvidus:

& à

& à commeatu adeò imparatus fuit, ut multi fame in ipsius exercitu extincti sint. Tam malignè autem stipendium militibus solvit, ut mirum sit tam paratis eos ad præliandum animis fuisse. Deinde quod ad ipsum congressum attinet, viribus Maurus Lusitano longè superior fuit; & locus ipse (utpote excelsius) vice multorum militum pro Abdelmelcco pugnare visus est, præsertim cum ventus quoq; & Solis splendor Lusitanis copiis adversi essent. Quin & lunata illa Geometricæ figuræ acies, qua quadrata Lusitani acies circumventa est, ordinis indiligentiam exprobrare regi videtur. Vt omittam omina, è colloquio regis Hispani, & principum suorum eum dehortantium vocibus captata, quæ non obscuram significationem adversi eventus præbuerunt. Sed animo cupienti & suis consiliis innixo, ut nihil satis festinatur, ita etiam frustra ceu surdo fabula canitur. Jam verò tria exempla trium Regum, eadem propè hora, vario mortis genere defunctorum, præcipuè in hoc misero theatro aspectabilia sunt. Muleius Mahametus, autor tot tantorumq; malorum, prostratis undiq; copiis fugæ sese mandans, dum fluvium Mazagam traji-

cere conatur, ab equo ex cœno eluctante excussus, in lutulento aquæ gurgite submersus periit. Rex Sebastianus pugnans crebris ictibus contusus occubuit. Abdelmelecus debilitato per lactis coagulati esum stomacho, in castris obiit, non absimili morte Antonini Pii, qui (ut refert Capitolinus) cum Alpinum caseum in cœna edisset avidius, nocte eum rejecit: & sequente die febre commotus, tertia die quasi dormiret, spiritum reddidit. Jam exemplum implacabilis in Mahametum mortuum & exenteratum odii, morem illius populi, antiquũ quidem illum, sed adhuc hodie usitatum indicat, quo solebant mortuorum cadavera sale condire, ut ea à putredine conservarent: quæ ideò veteres Græci ταριχευμένα vocant, & eo verbo Herodotus sæpè utitur; sicut & Diodorus Siculus lib. 2.

Sed de prooœmio satis. Hunc autem novum partum ut tibi, mi Oltingere, inscriberem, fecit nostra amicitia, purè synceréq; & sine omni fuco multis annis per nos summa constantia conservata: & eiusdem linguæ Gallicæ studium, quod à me per viginti propemodum annos intermissum, tu perpetuis exercitiis tueris. Vides igitur quibus

studiis

ſtudiis me oblectem, quibus rebus otium (cuius Cato quoq; rationem reddendam dicebat) cum à publicis privatisq; negotiis reſpirandi occaſio datur, fallam. Ad hoc autem transferendi munus, tres viri præſtanti & ſingulari virtute & doctrina me adhortati ſunt: Hieronymus Paumgartnerus ſeptemvir & ſcholarcha: Joachimus Joachimi F. Camerarius Medicus, & Chriſtophorus Scheurelius prætor. Tu his mecum benè fruere: & mei memoriam ſartam tectam conſerva. Vale. Dat. Altorfii, Calen. Maii, anno CIↃ IↃ XXC.

TV quæ, Solis equos ſinuoſo tramite feſſos
Tellus, Oceani ſalſis procul excipis undis,
Et rediturũ iterum mergis ſub gurgite Phœbum,
Heſperiis habitata viris: quæ quæris ab armis
Inſanam laudem, ſpoliis, auroq; ſuperbam:
Aſpice nigranti rorantes ſanguine vepres
Atlantis quà celſa jacent juga, quaq; pateſcunt
Lariſſæ campi, quos undis Mazaga largis
Præterit, & ripas undanti ſanguine pulſat.
Cernis enim auſpiciis minimè felicibus illic
Bellantum nuper tria caſſa cadavera Regum.
Magnanimûmq; ducum, quos & Mavortia facta
Et genus ex alto deductum ſanguine regum
Nobilitat: turbam obſcuram quoq; conſpicis illis
Diſperſam campis, animam miſerè exhalantem.

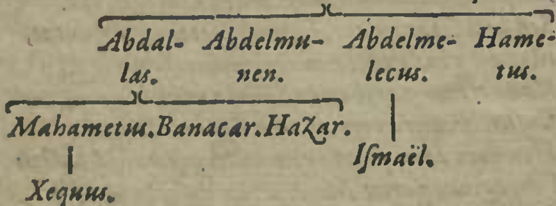
Quid non designat demens discordia, fratres
Immergens diris odiis, animoq; venena
Subjiciens? stultúsne homines sic incitat error,
Vt cupiant aliena sequi, propriisq; relictis
Appetere infidis obnoxia sceptra tyrannis?
Magna exempla vides, venturi nuncia casus,
Ni sapis, atq; intra pellem te contrahis arctam,
Desinis & sæva glutire cupidine regna.
Hic fluvii rapidis Mahometus mersus in undis,
Et frusto lactis patruus sua fata coacti
Accelerans, stomachi fractusq; exinde dolore:
Rexq; tuus moriens alienis advena terris,
Languida dum firmis Mauris interserit arma:
Te docuisse queunt, nimium ne magna sequaris,
Sed medium tuearis iter: tutissima vives,
Si te nulla via deduxerit orbita recta.
Ille caput miserum, ceu flos succisus aratro,
Demittens: ille in proprio se sanguine turpans,
Ah miser, ah Mauros fecit clarescere campos
Herois letho, dextraq; opibusq; potentis!
Heu quantum cladis regnandi dira cupido
Affers, sollicitans dira irrequietaq; corda!
Hic triplices acies de magno culmine rerum
Congressæ, & creperum meditatæ jure duellum
Ambiguo, evertunt naturæ dulcia acerbum
Nomina per Martem; nam dira mente nepotem
Invasit patruus: cum nigris insuper albi
Conseruêre manus. Nequicquam scilicet illis
Opposuit natura maris tot provida fluctus.
Ergo fragor sequitur, plumbiq; e grandine nimbi,
Quos onerata levi cum pulvere machina rimis
Expuit,

Expuit, & glandes vacuas jaculatur in auras.
Ictibus interea responsat Mazaga crebris,
Et tumidas undas (res dira atq; horrida visu)
Inficitur rubro longè lateq; colore. (hauris
Hinc clamorem hominū, fremitum istinc auribus
Campo insultantū atq; jubas jactantium equorum.
Cernis & hic acies, illic etiam, ordine rupto
Perfractas, totis castris pecudesq; virosq;
Palantes, alios tremulis in sanguine plantis
Lapsantes proprio, vel viscera rupta trahentes:
Lapsa trium quoq; cernis humi diademata Regū.
Quisnam magnanimo regi persuasit, ut ipse
Infidos Mauros ferro tentaret inerti? (dem
Quàm pia cura Deûm? non hanc prænuncia cla-
Signa è sublimi (si mens non læva fuisset)
Dixerunt specula? an cauda candente Cometes
Falsus erat vates splendenti extensus in aula
Cœlestis regni? an cassus fide, deniq; mendax?
Quo vix quisquā alius per secula multa tremendo
Sydere maior erat: nullus qui crine refulsit
Longior, aut cauda luxit mage deniq; densa.
Sed quà fata vocant, Divûmq; æterna voluntas,
Illac pergendum est miseris mortalibus usq;.
Vnde etiam varii cœcæ deliria mentis
Casus, & duri comitantur fulmina lethi.
Heu quos tunc patriæ gemitus, quos undiq; luctus
Conjugibus pariet Mauris rex cæsus in arvis?
Ille patrem, illa suum lugebit nocte profunda
Sola thoro gelido conjunx viduata, maritum:
Ante suum tempus tristes quoq; fata parentes
Vrgebunt, charis orbati hoc turbine natis.

Vndiq;

Vndiq; fœdato vultu, scißisq; capillis
Luctus erit, plangens immitibus ubera palmis.
Felix qui proprii contentus limite regni,
Tranquilla populos, placidaq; in pace gubernat:
Et pietate suos cives & legibus ornat.
Hunc non discordes vexans contentio fratres
Elicit è patriis laribus, sed tutus in aula
Pacata multos, nulli gravis, exigit annos.
Cumq; his terrenis anima hæc ingloria vinclis
In superas rursus dimissa emerserit oras,
Æternæ assequitur cœlestia præmia vitæ,
Inceditq; inter cives, animasq; beatas
Elysii campi, longa comitante caterva
Felix, ambrosia satura & de nectare vivit.

GENEALOGIA REGVM MAROCENSIVM ET FESSANORVM.

HISTO-

HISTORIÆ
DE CÆDE SEBASTIANI, REGIS LVSITANIÆ,

CAPVT I.

DE ORTV ET FAMILIA REGVM MAVRITANIÆ, QVAM HODIE Barbariam vocant: & de causis belli per Sebastianum Regem suscepti.

IVS familiæ & prosapiæ, quæ inter Barbaros hodie regium decus tuetur, autor & primus in eadem Rex, fuit Maurus quidam Mahometanæ religionis, nomine Muleius Mahametus Xequus. Huius pater Muleius Xarifius, cum in patria Mecha, Maurorum princeps (utpote ex damnati & execrandi pseudoprophetæ Mahometi sanguine & stirpe ortum ducens) haberetur, immensam vim pecuniæ & thesauros ingentes accumulavit. Is somnio nescio quo motus, occasionem e sua patria & familia demigrandi, & se una cum suis rebus in Africam conferendi arripuit. Itaq; ut, quod secum constituerat, in effectum deduceret: Mecha cum unico, quem modo diximus, filio egressus: & tota Ægypto, Africaq;

caq;, aliisq; regionibus Turcico imperio subjectis, peragratis: venit in eam Mauritaniæ regionem, quam hodie regnũ Susorum appellant. Hic igitur Muleius Xarifius, cum inter Barbaros Mauros magnam (quod ad sectam & religionem ipsorum attinet) sapientiæ opinionem consecutus, et per provincias Mahometico dogmate pollutas, insignem famam adeptus esset: gratiam quoq; & favorem Alarbũ (qui in Barbaria ista degunt) nactus est: inprimis verò eorum qui regnum Susorum incolunt. Hinc accidit, ut brevi temporis spacio mille circiter clientes equites consecutus sit: ut taceam magnum numerum ambactorum & servorũ, qui eum sequebantur, & equis armisq; juvabant. Horum et aliorum plurium, qui postea se illi adjunxerunt, auxilio, aliquot urbes eius regni occupavit & suo imperio subjecit. In omnibus verò expeditionibus filium suum Muleium Mahametum Xequum circumduxit, ut populi bello superati in verba eius jurarent, & se, quæ fideles subditi dominis suis præstare consuessent, facturos promitterent. Et quidem uterq;, pater & filius, rerum suarum ita satagere soliti sunt, ut brevi temporis spacio eas opes & vires acquisiverint, ut Turodantum regni Susiani caput vi ceperint, ibiq; filius Xequus provinciæ illius Rex constitutus sit. Hac victoria novi regis potentiam & animum maximoperè auxit. Itaq; ordinariam validamq; legionem octo millium hastatorum instituit, ea mente ut civitatẽ Marocum, cui tum Marini imperitabant, tentaret. Quamobrem relicto Susis patre, qui jam senecta fractus rebus ge-

rendis

rendis inutilis evaserat, Marocum obsidione cinxit, quingentis sclopetariis & hastatorum septem millibus secum adductis. Duodecimo die urbem deditione cepit: occupatisq́; aliis urbibus & castellis Maroco vicinis, nomen et titulum Regis Susorum & Maroci sibi desumsit. Paucis diebus pòst, ingenti exercitu coacto, obsedit urbem Fessanam, quam nemine resistente, solo ingentis exercitus terrore cepit: rege ejus (qui Clandi nomen habebat) fuga sibi consulente, & in urbem Tremissanam (quæ eius imperio tum parebat, Turcicis armis adhuc intacta) se recipiente: in qua etiam breve tempus vitæ, quod illi superfuit, consumsit. Xequus autem quam primum Fessanus Rex est designatus, omnes eius regni urbes & pagi in verba eius jurarunt, & fidei eius se commiserunt: idemq́; aliæ vicinæ gentes fecerunt, ultrò se illi subjicientes, & victoriam sine sudore & sanguine tradentes. Limites autem & termini regni illius sunt, ab Oriente Tremissa (quæ hodie Turcis paret) & ultra montis Atlantis (qui hodie Clarius dicitur) juga, versus meridiem linea, quæ per provinciam Figigam obliquè usque ad Zaharam (urbem à rege Lusitaniæ captam) & hinc versus occidentem, quadraginta leucarum spacio à litoribus maris Atlantici seu Oceani, respiciens insulas Fortunatas (quas hodie Canarias vocant) tendit. Ab occidente litora & promontoria Aguesii, Casi, Azamoræ, Salæ, Larissæ, Letuanis, omnes urbes regni illius limitaneæ, usque ad fretum Herculeum, versus Ceutam, Penonem &

Melil-

Melillam (quas hodie Catholicus Hispaniæ Rex possidet) & hinc Tremissam usq;. Toti huic regioni longè lateq; Muleius Mahametus Xequus imperitabat, & patre paulò pòst mortuo solus imperium tenuit, fuitq; primus ex illa familia Mauritanorum Rex.

CAP. II.

DE LEGE, QVAM IN PROCERVM CONCILIO MVLEIVS MAHAMEtus de successione suorum filiorum & regni inter eos post mortem suam divisione sanxit.

MVleius Mahametus cum postea summo in otio & tranquillitate multos annos regnasset, cuperetq; ut regnis à se partis filii pacificè inti frui possent: provecta jam ætate & annis gravis, constituit principes ac satrapas provinciarum sibi subjectarum convocare, ut ipsorum potissimum consilio de successione liberorum suorum maturius & prudentius statueret. Etsi autem magnum eorum numerum habuit tam legitimorum quàm naturalium: de illis tamen duntaxat hìc sermo à nobis instituetur, qui eius regni turbarum & tumultuum causa extiterunt: qui quidem numero quatuor fuerunt. E quibus maximus natu, legitimo conjugio ortus, dictus fuit Muleius Abdallas: secundus & ultimus è legitimis appellati fuerunt Muleius Abdelmunen & Muleius Abdelmelecus: ultimus & minimus natu omnium.

mnium, nothus erat, nomine Muleius Hametus, qui hodieq́; regnum obtinet. Cum itaq; ad concilium regni proceres in civitate Marocense (quæ regis sedes erat) convenissent: & rex negotium in conventu principum proposuisset: consentientibus suffragiis decretum factum est, ut filii regis sibi invicem secundum ætatis gradus succederent, ut ita ad omnes jus regni perveniret, & dissidiorum contentionumq́; occasio omnis tolleretur. Hoc decretum, per principes factum, Rex amplexus est, & sua autoritate confirmatum, jussit inviolabile ad posteros servari: tantumq́; perfecit, ut principes & primores regni jurarent se operam daturos, ut id ratum in perpetuum permaneret. Nec verò principes tantùm, sed & regii liberi idem jurarunt: nemo enim erat qui huic legi refragaretur, aut in contrariam sententiam iret. Quamobrem factum est, ut Muleius Abdallas (quod maximus natu è filiis regiis esset) statim in castris princeps & hæres omnium paternorum regnorum nominatus fuerit, omnesq́; in eius verba & obsequium jurarint. His rebus sic constitutis, cum Rex vetulus pro sua consuetudine in Marocense urbe se teneret, novum principem ad Fessani regni administrationem, petentibus id alioqui provinciæ illius hominibus, dimisit. Hic cum Fessam pervenisset, & à civibus comiter exceptus esset: provinciæ illius administrationem leniter & humaniter auspicatus est, blandum & comem provinciæ eius incolis se præbens, & multò leniora humanioraq́; in posterum promittens. Diebus aliquot pòst rege

Muleio Mahameto Xequo in summa pace florente, contigit in eius provincia tumultus, qui eum coëgit exercitum colligere & insolescentes reprimere. Omnibus ad eam rem necessariis comparatis, egressus Maroco cum multis equitibus et peditibus sclopetariis, Susa versus perrexit. Caeterùm paucis diebus antè, quingenti Turcae Tremissa advenerant cum duce suo (quem lingua sua vocant Alcaidam) qui se è praesidio Tremissano fugisse simulabant: sed re vera id agebant, ut Regem Marocensem (id quod accidit) è medio tollerent. Nam cum Marocum venissent, Rex, qui eos ad suppetias sibi ferendas adesse putaret, jussit ut statim stipendium illis numeraretur, seq; ad bellum Susianum sequerentur. Illic cum rege egressi, magnoq; itinere eum Susa versus comitati: in limitibus duorum illorum regnorum, consilia interficiendi ipsius accelerarunt. Itaq; cum se nescio quid ad regem referre velle simularent, ex promtißimis audacißimisq; quibusq; circiter quindecim aut viginti praetorium ingreßi, regem (quē insidiis opportunū nacti erant) occiderunt, mortuoq; caput praeciderunt. Res tam repentina, inopinataq;, inter Turcos & Mauros (quorum illi Turcici Imperatoris, hi Muleii Abdallae rebus studebant) ingentem tumultum in castris excitavit: devenitq; res tandem eò, ut intra horae spaciū plus quàm mille Mauris occisis, non plus quàm quinquaginta è Turcis occubuerint. Qui cum se summa vi urgeri à Mauris cernerent, propugnando & se defendendo in sylvas densißimas &

cantes

cautes montium asperrimas se receperunt. Sed cum & illic à Mauris oppugnarentur, frustraq; se niti & defensionem parare animadverterent: & ipsos commeatus etiam deficere jam inciperet: septem cados tormentarii pulveris sibi circumpositos incenderunt, miserabili incendio se potius perdere, quàm in manus hostium Maurorum venire volentes.

Cæterum & regius exercitus Marocum reverti coactus est, ubi princeps Muleius Abdallas (etsi is tum in urbe Fessana erat) denuò rex renunciatus est. Sed is quàm primùm de morte patris rescivit, Fessa egressus est: cumq; se regem ferret, nulla provincia fuit, quæ eum libenti animo non exciperet. Itaq; hac de causa paucis diebus pòst ingentem exercitum plurimarum nationum (quæ suam operam illi deferebant) contraxit: cum quo Marocum progressus, à civibus summa cum lætitia, honore & gratulatione est exceptus. Nam & vivente adhuc patre subditorum suorum amorem ac benevolentiam singularem senserat, & eandem postea quoque eo mortuo sensit: quòd quamdiu vixit, nihil aliud nisi auream pacem ac suorum populorum tranquillitatem spectare, eosq; sine omni maleficio felices & beatos conservare satageret. Qua de causa tantum opũ ac divitiarum, quantum eorum regum, qui ante ipsum vixerunt, vix alius quisquam collegit. Ita Abdallas solus regnavit annos aliquot, sedemq; regiam habuit alternis, uno anno in Fessana urbe, duobus in Marocense, donec eum sibi successorem

& hæredem designavit; de quo mox plura dicemus.

CAP. III.

DE MVLEIO ABDALLA, QVI CONATVS EST SVOS FRATRES INterficere, ut sibi in regno succederet filius Mahametus: ideoq; tribus fratribus occisis, cæterisq; fuga elapsis, filium suum regni successorem nominavit.

HISTORIA BELLI.

CVm Abdallas longo tempore in summa tranquillitate regnum administrasset, solusq;, nemine impediente, imperio & summa potestate usus esset: legem, quam pater cum regni proceribus promulgarat, qua filii per ætatis ordinem deinceps à maximo natu usque ad minimum ad regni successionem vocabantur, tollere & antiquare secum constituit. Et quanquam Abdallas hæc consilia cum familiaribus, quibus plurimum fidei habebat, clam & secretò coquebat: nihilominus tamen res tandem fratribus innotuit: quorum aliqui de vita sua soliciti, & ne insidiæ sibi struerentur timentes, regno excesserunt, ut Abdelmunen & Abdelmelecus, qui non sine ingenti periculo, quod illis à fratris Abdallæ servis insidiantibus in itinere imminebat, Tremissam perfugerunt. Illic appulsi, comiter à Turcis, ut regii sanguinis adolescentes, excepti sunt: pauloq; post Argelsam,

geliam, ut ibi ſub Imperatoris Turcici tutela tutius degere poſſent, ſe receperunt. Muleius Abdallas, cum (ut diximus) ſecretò cædem fratrum ſuorum agitaret, ut ſuis liberis regnum tutò tradere poſſet, audiretq́ illos fuga ſibi ſalutem quæſiviſſe: diſsimulato ſuo ſtomacho (magnam enim ex ipſorum fuga moleſtiam capiebat) ne reliqui fratres eodem metu percellerentur, ſine mora omnes ſuas copias coëgit, eo prætextu, quaſi ad urbem Feſſanam ire cogitaret. Itaque poſitis primò ante urbem Marocum caſtris, & his paulò pòſt motis, quaſi Feſſam iturus, cum audiſſet ſuos fratres ad ſe viſendum venire: relicto minimo fratre (cuius puerilem ætatem contemnebat) expectavit eos itinere quatuor ab urbe Feſſana dierum. Cum itaq́ convenisſent, interq́ ſe conſalutaſſent: accidit ut paulò pòſt nihil mali ſuſpicantes, nihilq́ inſidiarum metuentes, immani crudelitate omnes tres in tentoriis ſuis decollati ſint. Quæ res animos Abdallæ ſubditorum non leviter pupugit, ſed ſummo dolore affecit, quem tamen diſsmulare coacti ſunt. Hoc tam tragico facinore patrato, Feſſanum iter confecit, eo animo ut Muleium Mahametum filium ſuum principem & unicum regnorum ſuorum hæredem Feſſanis obtruderet, illosq́ in ipſius verba jurare cogeret. Nam etſi alios quoq́ liberos, & quidem imperio digniores, haberet: tamen & quia hic natu maximus eſſet, & eius rei alias quoq́ cauſas haberet, eum ſibi potiſsimum ſucceſſorem optabat. Itaq́ quàm primùm Feſſam venit, principum regni concilio coacto, rem eò deduxit,

 ut ſi-

ut filio fidem dederint, & in eius verba jurarint: magis metu coacti, quàm amore aut benevolentia erga principẽ, aut jure eius, quod in regno prætendere posset, adducti. His confectis, cum rem pro suo voto sibi successisse videret: ut deinceps in tranquillo otio, prope jam ætate fractus, degere posset, Marocum cum exercitu rediit, relicto in urbe Fessana filio, ut eam provinciam suis auspiciis gubernaret.

CAP. IV.

DE MAXIMO NATU EX FILIIS XEQUI FUGITIVIS PER INSIdias trucidato, deq; gratia qua alter in Imperatoris Turcici aula floruit: deniq; de morte Muleii Abdallæ & filii eius Mahameti successione.

HOc rerum statu in Barbaria existente, cum duo fratres, ad evitandum fratris Muleii Abdallæ furorem, se Argeliam contulissent: accidit ut minimus ex illis natu Muleius Abdelmelecus Constantinopolim iret. Is in ea urbe, tali dexteritate arma tam mari quàm terra tractavit, ut cum magnanimus, fortisq; & corporis viribus præstans esset, in sui amorem plerosq; pelliceret: per res strenuè gestas, victoriasq; de hoste partas, magni nominis famam non solùm apud populum, sed & apud ipsum Turcarum principem consequeretur. Quæ res et summam illi gratiam, honoremq; benevolentiæ plenum, conciliavit: & opes immensas peperit.

perit. Vt taceam quibus quantisq; promissis eum Turcicus Imperator oneraverit, quantamq; spem illi fecerit de reducendo ipso in paternum regnum, è quo fratris injuria depulsus fuerat. Cæterũ Muleius Abdelmunen, qui se Argeliæ tenebat, adeò simplici ingenio fuit, ut fratris Abdallæ persuasu Tremissam redierit: quò Muleius Mahametus tres sicarios submiserat, qui eum de medio tollerent. Quæ res sane ex voto illi successit. Nam cum illi sicarii Tremissam venissent, ita Abdelmuni oculos adjecerunt, ut eum die quodam Veneris in templo precantem, sagitta sauciarint: quo vulnere biduo pòst, nullo insidiarũ scelerisq; autore cognito, mortuus est. Abdelmelecus postquam Constantinopoli de fratris morte cognovit, summo dolore affectus fuit. Quæ causa fuit, ut Solymannus, Turcicus Imperator, ad regnum suum recuperandum suppetias ipsi promitteret. Sed quò minus id promissum conficeretur, obstitit mors Sultani Solymanni, quæ paulò pòst secuta est. Cæterum cum ad imperium pervenisset Sultanus Amurathes (qui hodie Turcis imperat) Abdelmelecus plus gratiæ & fidei, quam unquam antea, obtinuit. Circa idem tempus Muleius Abdallas morbo correptus, cum eius vim ferre nõ posset, triduo post in urbe Marocense mortuus est. Decessus eius per triduum occultatus fuit, ut interea Muleius Mahametus (qui tum in urbe Fessana erat) certior fieret de patris morte: neve patrui eius, si prius de morte fratris Abdallæ cognovissent, Marocensis urbis (in cuius possessione regni summa consistebat) principes se ferrent.

Cæterum duos fratres Mahameti, etsi juniores ipso, maiore tamen benevolentia subditi persequebantur. Is itaq; cum de morte patris nuncium accepisset, statim se regni Fessani regem pronunciari jussit: & sine mora cum copiis egressus, Marocum totius regni caput & metropolim pervenit: ibiq; invito licet populo, regiam dignitatem assumsit, nemine resistente aut impediente, excepto solo fratre Muleio Banacare: quem tamen mox regio solio occupato, vita privavit. Alterum verò fratrem Muleium Hazarem in carcerem conjecit: misitq; certos homines, qui patruum omnium natu minimũ (qui tum Tastileti degebat) trucidarent. Sed is intellectis insidiis, fuga sibi salutem quæsivit, Tremissamq; cum regia suppellectile se contulit. Ita manibus sicariorum elapsus, viam ad regnum sibi aperuit. Est enim ille ipse, qui hodie regñu decus apud Barbaros obtinet, nomine Muleius Hametus.

CAP. V.

DE MVLEIO ABDELMELECO, QVI CVM IN TVRCIA DE MORTE Abdallæ fratris, & occupato per fratris filium regno inaudisset: Tremissam cum magnis copiis, per Turcicum Imperatorem suppeditatis venit, & fratris filium devicit.

Mors Abdallæ & reliqua quæ in Mauritania acciderant, citò in Turciam allata sunt

sunt: cumq; Muleius Mahametus ea, quæ ad regni sui statum stabiliendum necessaria sibi videbantur, summa diligentia constituisset: eodem tempore Abdelmelecus eam adhibuit diligentiam, ut paucis diebus Argeliam cum mandatis Turcici Imp. perveniret, quibus continebatur, ut duces quæ necessaria ad bellum essent, ipsi suppeditarent: statimq; paratos & in procinctu habuit quinquies mille sclopetarios, tam Turcos quam Azuagas, viros bellaces, & in re militari armisq; perexercitatos. Cum his perrexit Tremissam, assumto in itinere Alarbum equitatu tanto, quantum consequi & colligere potuit. Tremissam ubi pervenit, perhonorificè est exceptus, ibiq; ut ad bellum necessaria compararet, sex diebus substitit: cumq; fratre juniore Hameto illic invento, duodecim hastatorum millia & quadringentos equites sclopetarios, strenuos & electos milites coegit: sumsitq; secum Tremissa duodecim campestria tormenta, unà cum commeatu & munitionibus reliquis. His copiis instructus, ad urbem Fessanam occupandam perrexit. Muleius verò Mahametus (qui tum Maroci erat) etsi de conatibus patrui certior fiebat: ita tamen eum contemnebat, eiusq; copias præ sua (quam putabat) potentia despiciebat, ut nulla eius rei cura tangeretur, donec seriam rem agi cerneret, & Abdelmelecum suas copias Tremissæ jam coëgisse cognosceret. Itaq; tum festinanter & tumultuariè contractis copiis, intervallo unius leucæ seu bis mille passuum à Maroco castra posuit, jussitq; omnes regnorum suo-

rum subditos convenire, rumore sparso, quasi Christianos Tingitanos adoriri vellet, ut hoc illectamento alacrius ad arma concurrerent, cum Barbari nullum belli genus magis exoptent, quàm quod contra Christiani nominis homines geri solet. His copiis paratis & tormentis instructis, agmen versus regnum Fessanum progredi jussit: & quoniam maior pars copiarum in itinere se illi conjunxerat, quam primum Fessam pervenit, exercitum lustravit, qui tum constabat octoginta millibus equitum hastatorum & scutatorum, tredecim millibus peditum sclopetariorum, & quatuor millibus equitum, cum triginta sex tormentis campestribus. Eo ipso momento, quo Mahametus exercitum contra Abdelmelecum educebat, nobilis quidam legatus à Sebastiano Lusitaniæ rege, qui illi nomine regiæ maiestatis auxilium contra Turcas & patruum promitteret, ad eum pervenit. Sed Mahametus, quòd tantum tamq; fortem exercitum sibi obedire cerneret, superbior factus: Lusitani regis beneficium contempsit. Itaq; cum patruum Tremissa jam egressum comperisset, eo ardore contra eum perrexit, ut duo exercitus utriusq; inter Fessam & Tremissam sibi occurrerint a. d. XVII. mensis Martii, anno M D LXXV. Prælium commissum est circa vesperam, duravitq; furiosa eius tempestas tamdiu, donec Mahameti exercitus animo pariter & corpore defatigatus terga daret. Eius fuga culpa Dogali cuidam ascribitur, qui cum dux Andalusiorum esset, cum bis mille sclopetariis lectißimis à

Maha-

Mahameto ad Abdelmelecum defecit. Quod cum Mahametus (qui mille passuum spacio inde post principia sibi cavens & currui insistens, pugnam eminus spectabat) animadvertisset: timeretq; ne idem exemplum cæteri duces secuti, se quoq; cum adversariis conjungerent: è tabernaculo suo statim se proripuit, & cum quingentis equitibus Marocum celeri cursu contendit: militibus hostium furori, thesauris autem omnibus & opibus suis prædæ relictis. Ita Abdelmelecus sine multo utriusq; partis sudore & sanguine victoriam obtinuit: & certè decima parte sui exercitus Mahametus Abdelmeleci copias facilè fundere & delere potuisset. Abdelmelecus vero tam præclara victoria potitus, satis magnam manum misit, quæ Mahametum fugientem insequerentur & in potestatem redigerent: ipse verò à Fessanis magna lætitia exceptus, & ab iis (ut & à cæteris eius regni urbibus ac oppidis) rex est pronunciatus. Et quoniam febre correptus, afflicta aliquantulum valetudine erat, Fessana in urbe aliquantisper quiescere decrevit, & Turcarum copias, qui sub duce Rabadano regis Argeliani Bassa advenerant, illic exautorare. Is enim hoc in mandatis duntaxat habebat, ut Abdelmelecum Fessam comitatus, in possessionem regni eum immitteret. Ita Abdelmelecus Turcas omnes à se dimisit, exceptis paucis, qui abeuntibus sociis se occultarant, ut novo regi gratificarentur, seq; ei subjicerent, qui erant numero mille & quingenti, omnes strenui & fortes viri. Verum ut ad Muleium Mahametum

reverta-

revertamur: quàm primum is Marocum pervenit, bellum renovare, ex omnibus regni partibus milites cogere, apertis thesauris duces sibi conciliare ac milites remunerari, omnes verò sibi donis diligentius quàm unquam antea adjungere cepit: id spectans unum, ut ignominiam a patruo inustam, praeclara aliqua victoria elueret & compensaret. Itaq; ea accuratione & diligentia perfecit, ut decem millia sclopetariorum peditum & mille equites, quanquam tyrones, contraxerit: & hoc amplius triginta millia equitum hastas & scuta ferentium. Quas copias cum viginti quatuor campestribus tormentis in castra eduxit: commeatus verò quantum necesse ad eam profectionem erat, comparavit. Accidit autem ut & in hoc secundo delectu rex Lusitaniae ad ipsum cum literis legatum denuò miserit, denuoq; auxilia contra Abdelmelecum patruum obtulerit. Sed idem huic secundo legato, quod primo illi, respondit: nisi quòd totum exercitum lustratione instituta in legati conspectu traduxit, ut intelligeret Hispanus, nihil sibi Lusitanis auxiliis opus esse. Abdelmelecus cum Fessae ex morbo se aliquantulum collegisset, & exercitum suum accessione sexies mille sclopetariorum, qui à Mahameto transfugerant, post abitum Turcicarum copiarum (ut diximus) auxisset: exercitum eduxit eo animo ut Marocum versus contenderet. Audierat enim Mahametum cum ingentibus copiis sub signis esse. Itaq; supra dicta sex millia sclopetariorum & viginti millia equitum hastis & scutis armato-

rum

rum, & duo millia Argeliorum, unà cum viginti tormentis campestribus secum raptans, & quia jam meliuscule habere incipiebat, lectica delatus: Maurocum versus ire perrexit. E contra Mahametus de proposito patrui certior factus, cum copiis quas supra diximus, Maroco summa festinatione & cupiditate dimicandi, proq; regni jure vel cum vitæ periculo decertandi, celerrimè egressus est. Et quoniam narratio de acierum ordine & instructione, qua uterq; usus est, ad rem quam nobis propositam habemus, nihil admodum facit: brevi totam historiam complectemur. Itaq; in valle quadam, tribus à Sala leucis occasum versus distante, secundum maris litora, in loco qui Motha Arrajahana dicitur, castra posuerunt: ubi a. d. 29. Iunii tertia pomeridiana hora commissum est prælium atrox & cruentum, in quo modò in Mahameti, modò in Abdelmeleci, partem victoria inclinabat. Sed Abdelmelecus dux prudens & peritus, cum noctem instare, suosq; quamvis omni conatu totisq; viribus jamdiu incumbentes, victoriam consequi non posse, adversariosq; fortiter resistere cerneret: è media cohorte sua egressus, dextraq; acinacem vibrans, milites suos ad redintegrandum prælium crebris ictibus compellebat: ipseq; inter primos visus, tanta vi, tantoq; impetu in hostes se intulit, ut eos turpiter terga dare cogeret, è quibus Mahametus primus in fugam se vertit. Victores itaq; edita ingenti strage, hoc novissimo prælio plusquam sex millia occiderunt. Abdelmelecus verò fratrem Hame-

tum ad Mahametum persequendum misit, datis illi aliquot equitibus levis armaturæ: ipse verò paulisper, dum mortui sepelirentur, commoratus, cum toto exercitu Marocum versus ire perrexit.

CAP. VI.

DE MVLEIO MAHAMETO E PRÆLIO IN MONTEM ATLANTEM fugiente: deq; Abdelmeleci in urbem Marocensem regio ingressu & tertia contra Mahametum victoria, qui toties victus se ad regem Lusitaniæ ceu patronum contulit.

MVleius Mahametus admisso equo salutem sibi fuga quærens, Marocum septē aut octo hastatis comitatus, non sine magna suorū infamia pervenit: cumq; palatium ingressus esset, è thesauris suis quantum commodè auferre potuit, deprompsit & quinq; mulis imposuit: & non ultra duas horas moratus, in fugam se conjecit: patrui turmas, quæ non procul aberant, evadere approperans. Cumq; hoc modo paucis equitibus comitantibus exiisset, laxatis habenis versus montem Atlantem (quem incolæ Clarium hodie vocant, quiq; sex leucis Maroco distans, asylum & refugium est proscriptorū, exulum & eius regionis latronum) summa celeritate contendit. Cæterum ut relicto in Atlanis montis jugis Mahameto ad Abdelmelecum revertamur: Abdelmelecus quamprimum victri-

cia

tia spolia legit, nulla mora interposita, cum exercitu Marocum perrexit: ibiq; octavo à prælio die appellens, tanta pompa ac lætitia exceptus est, quanta nulla in regionibus illis antea visa fuit. Magnã enim boni, comis, affabilis & erga pauperes calamitososq; pii hominis famam de se excitaverat, eratq; aliis plurib. virtutibus eximiè præditus. Accedebat huc insolentia & tyrannis Muleii Mahameti, quæ Abdelmelecum gratiosum & omnibus charum reddebant. Quam primum urbem est ingressus (id quod factum est a. d. XV. Iulii anni eiusdem) politicum regni suum statum constituere cepit: ut non modò fortitudine in armis & rebus gerendis se strenuum, sed etiam prudentia in constituenda Republica eximium demonstraret. Multas enim leges à maioribus suis latas, multaq; statuta abrogabat: humanitate summa & comitate insigni erga vasallos utebatur: largitiones etiam ingentes faciebat & congiaria distribuebat: id agens ac spectans unicè, ut hac ratione famam suam extenderet, & immortalem gloriam supra Reges Africanos. qui ipsum præcesserant, acquireret. Et quanquam ab initio parum gratiosus erat, præcipuè quod populus importunitate Turcorum, quos secum habebat, offendebatur, quòd hi (ut sunt superbi, impotentes, intolerabiles & exleges) in summa licentia, multis gravibusq; injuriis & violentiis miseros Mauros afficerent: ita tamen paulatim minutatimq; eos per binos & ternos à se ablegavit, ut ad extremum non plus quàm ducenti remanserint: quos ipsos tamen longè

gè à suo convictu & conspectu arcebat, & in ordinem coactos pacificè ac sine noxia agere cogebat. Quæ res effecit, ut subditi in amorem eius conversi, solaq; virtutis eius fama commoti, se illi humilimè obtulerint, omnesq; debitam obedientiam polliciti sint, ac deniq; ex omnibus provinciis certatim ingentia splendidaq; munera liberalibus & effusissimis animis attulerint. Erant autem & è Christianis principibus non pauci, qui ex amicitia eius singularem lætitiam capiebant: ipse verò è contra animo benevolo eosdem in suam amicitiam recipiebat, seq; eorum familiaritate & gratia florentem, felicem, beatumq; putabat: adeo ut quotidie multi Christiani nominis passim & undiq; in ipsius regnum se conferrent, quos ille plus adamabat, plusq; amplexabatur, quam ullum aliud hominum eas regiones adire solitorum genus. Nam stipes plurimas erogabat, & admirabili eos comitate ac humanitate tractabat: multos etiam sine ullo lytro gratis & inusitata beneficentia liberos dimittebat. Sed in hac ipsius liberalitate et magnificentia diutius immorari nolo, præsertim cum hæc ipsius præclara opera famæ publico præconio per terrarum orbem notissima prædicentur. Cæterum postquam ad regni culmen pervenit, id primum omnium egit, ut successorem in regno sibi designaret, legemq; à patre Mulcio Mahameto Xequo latam confirmaret: ideoq; jurejurando obstrinxit, & in fidem fratris sui Mulcii Hameti adegit omnes regni proceres: etsi is filium teneræ adhuc ætatis haberet, quē successorem sibi nominare potuisset.

potuisset. Quæ res licet proceres admiratione suspensos tenuit: statim tamen feriæ & triumphi incredibiles in honorem novi principis & memoriam veteris legis celebrati sunt: & avi Xarifii memoria honorificè per principes usurpata & interpolata est. Interea Muleius Mahametus, qui se in angustias montis Atlantis receperat, ea pecunia, quam secum Marocꝗ extulit, statim milites aliquos, & inter hos aliquos proscriptos & latrones, colligere cepit: adeò ut ad quingentos sclopetarios & ducentos equites, qui hastis & scutis armati erant, contraxerit. Qua manu instructus rapinas exercuit, obvios spoliavit, & vicos locaꝗ Atlantis jugis subjecta infestavit, coëgitꝗ incolas ut ipsum pro domino agnoscerent, ac sibi ceu regi suo tributa penderent. His latrociniis et excursionibus cum spacio septem aut octo mensium usus esset, Abdelmelecus coactus est copias contrahere, quarum opera illam insolentiam compesceret, latronesꝗ illos è latibulis montium depelleret. Ad eam rem expediendam usus est opera novi principis Muleii Hameti, qui cum copiis ad excursiones faciendas in regno Susiano erat. Is & certis in locis Muleium Mahametum vicit, & manum eius tam pedestrem quàm equestrem penè totam delevit, coegitꝗ ut se densissimis & impeditissimis tesquis occultaret: in quibus ultra annum delituit, frigore, nivibus, aliisꝗ miseriis & cœli inclementia tantum non enectus: & desperatione vitæ, insidiarumꝗ metu (quas illi patruus magnis propositis præmiis struebat) miserrimè conflictatus. Tan-

dem eò necessitate, durissimo telo, adactus est, ut antea repudiatum fastiditumq; Regis Lusitani auxilium implorare, eumq; ut ex insidiis & manibus patrui liberatum se, in avitum patritumq; regnum restitueret, rogare coactus sit. Ea de causa è monte Atlante nuncium cum literis ad regem Lusitanum misit, iterq; per Mazagam facere jussit. Verum ut tutius citiusq; aliquid responsi acciperet, constituit relictis Atlantis jugis, Tingim se conferre. Itaq; per sylvas & solitudines montanas, qua tutissimum & humanis vestigiis minimè tritum iter erat, non sine magnis et certis periculis Penonem pervenit: ubi cum paucos dies sui colligendi causa substitisset, hinc se Tingim versus contulit: ibi à præfecto urbis (relictis tamen exterius copiis) intra mœnia humaniter est receptus. Ex illa urbe è ducibus suis duos legatos cum literis & duobus Tingitanis nobilibus ad Sebastianum regem misit: & ab illo suppetias, quibus in regnum patrium restitueretur, petiit. Et quoniam præfectus Tingitanus non ignorabat se, si comiter regem Mauritanum tractaret, rem gratam regi Lusitano facturum: ut hoc iter felicius succederet, caravellam seu navem instructam cum supra dictis legatis Vlysbonam ablegavit: de quorum profectione & successu postea dicturi sumus, ubi prius lectorem de quibusdam rebus cognitu necessariis admonuerimus.

C A P.

CAP. VII.

DE CAVSIS, QVAE MOVERVNT REGEM SEBASTIANVM, VT Muleio Mahameto studeret: deque legatis eius & apparatu ad bellum: denique de regis Marocensis quoque apparatu ad idem bellum.

CVm Rex Sebastianus natura ad armorum amorem propensissimus esset, nullam aliam voluptatem, quàm è bellicis rebus quærebat: quæ etiam superioribus annis eum Tingim trajicere coëgit, eo animo ut Barbariam in suam potestatem redigeret, sed irrito conatu. Nam Muleius Mahametus (ut supra diximus) bis sibi à Lusitano oblatas suppetias inani stultaq; confidentia repudiarat: Sed cum Lusitanus hoc temporis articulo Mauritani regis literis suum auxilium implorari cerneret: sibi cupido laudis, & imperii ac religionis propagandæ studioso, occasionem optatissimam, qua diuturnum suum desiderium explere posset, offerri gavisus est. Itaq; legatos Muleii Mahameti in Lusitaniam appulsos, magnificè excepit, & omnium quorum causa venerant, compotes fecit: literas quin etiam ad Mahametum scripsit: operam suam, auxilium, gratiam obtulit: in paternum regnum restitutionem promisit: nullo ex ipsius consiliariis aut proceribus magnoperè refragante. Et potuit hæc causa esse eius conventus, quo inter se ambo reges Catholicus & Lusitanus

ſitanus Guadalupeæ urbe Caſtiliæ anno 1570. collocuti ſunt. Vbi Catholicus id ſummo ſtudio egit, ut Luſitanum à tali conatu & incepto deterreret: aut ſi pertenderet, nec à propoſito deduci poſſet, ut bonis auſpiciis negotium ſuſciperet, rebus omnibus neceſſariis ad id optimè comparatis. Sed cum Luſitanus nullo pacto de ſententia dimoveri poſſet, rediit domum: quò mox Catholicus legatos quoq; ſuos eadem, quæ ipſe præſens cum Luſitano egerat, acturos miſit. Rex enim catholicus non ignorabat, quibus viribus, quaq; potentia rex Barbarus præſtaret, & quàm peritus rerum ac exercitatus & fortis eſſet: quantum etiam apparatum tanta res requireret, à quo regem Sebaſtianum turpiter adhuc inopem eſſe ſciebat. Sed Luſitanus conſtans in ſuſcepta ſemel ſententia permanſit: cumq; res ad eam expeditionem neceſſarias parare inciperet, principio delectum militum maximum in ſuo regno haberi juſſit, miſitq; qui in Germania quinq; millia militum conſcriberent: literas etiam dedit ad equites aliquos Andaluſios, ut veteranos milites evocarent. Adhæc magnum numerum tormentorum, armorum, cæterarumq; munitionum comparari & commeatum comportari juſſit, & ut hæc omnia commodius transportari poſſent, in omnibus portubus regni ſui naves retineri mandavit. Militum, quos è regno ſuo coegit, magnus numerus fuit, ſed male inſtructi, tyronesq; illi erant, & ex colonis, ruſticis & turba ad bellum parum idonea collecti. Quod verò ad Germanos attinet, ii & tyrones & rei militaris imperiti

imperiti erant: cumq; Vlysbonam pervenerunt, morbo correpti ultra duo millia perierunt. Venerunt autem ad regem etiam sexcenti Itali, quos Papa subministrarat Comiti Irlandiæ: qui cum Vlysbonæ tribus instructis navibus appulisset, regi operam suam condixit, eumq; in bellum sequi promisit. Caterùm rex ipse publicè per tubicinem in toto regno promulgari jussit, ut omnes vasalli nobiles, nisi reditibus, censibus & omnibus privilegiis à rege sibi concessis, spoliari mallent, se ad bellum comitarentur. Rebus igitur necessariis exercitui comparatis, & navium lemborumq; satis magna copia coacta: tormenta, commeatum, munitiones, equos & alia necessaria navibus imponi jussit, ut cum D. Ioannis Baptistæ dies (quo domo exire decreverat) appropinquaret, nihil esset quod exercitum, quò minus navibus imponeretur, & in Africam transportaretur, impedire aut retardare posset. De his rebus cum Abdelmelecus rex Mauritaniæ jam admonitus, & quid contra se rex Lusitanus conaretur, certior factus esset: magnum ex eo cepit dolorem: non tam quòd à rege Lusitaniæ sibi metueret, quàm quod erga Christianæ religionis homines benè affectus erat, Africam miseri regis Lusitani (etsi triplo maiores secum copias, quam habebat, adduceret) sepulchrum futuram animo prævidebat. Itaq; in hanc sententiam verba eum fecisse constat: Regem Lusitanum diligenter debere cogitare, quàm justam legitimamq; in Africam proficiscendi causam habeat. Nam quòd is regnum ei eripere, ad quem jure successionis

 perti-

pertineat, & ad Nigrum transferre conetur, idq́; nullo Christiani orbis cum emolumento aut utilitate: id Deum Opt. Max. qui justus judex sit, nequaquam permissurum. Verum enimverò Abdelmelecus, ut homo acuti ingenii, summæq́; in eiusmodi rebus diligentiæ & providentiæ, cepit & ipse se ad bellum parare, & de rebus ad id necessariis cogitare. Tabernacula igitur in campo una leuca à Maroco distante extendi: bellumq́; per totū suum regnum publicè Christianis denunciari jußit: quæ res peroptata accidit Mauritanis omnibus. Magnum quinetiam numerum tormentorum, ac præcipuè campestrium: commeatus item, & equorum camelorumq́; (qui necessaria exercitui portarent) infinitam copiam parari mandavit. His sic provisis, cum audisset regem Lusitanum jam jam naves conscensurum & Arzillæ appulsurum: ipse quoq; Maroco a. d. XVI. Aprilis magno populi plausu, infinitoq; ferè hominum comitatu, in castra egressus, exercitum suum sub pelles duxit: sub quibus ultra XX. dies moratus, reliquas copias expectavit. Hinc parvis itineribus Arzillam versus sub signis agmen promovere cepit: utq; cum iis copiis, quarum in expectatione erat, commodius se conjungere posset, ad Temocenam, quæ est in regni sui finibus, paulisper substitit.

CAP.

DE REGIS LVSITANI EX VRBE VLYSBONA EGRESSV: ET eiusdem apud Gades, Tingim & Arzillam appulsu: deque conditionibus seu pactis inter ipsum & Muleium Mahametum initis.

Rex Lusitanus verò, cum jam toto animo in bellum propenderet, priusquam naves conscendit, per totum suum regnum supplicationes & preces publicè fieri jussit, ut his auspiciis felicem à Deo successum, & contra hostes victoriam impetraret. Ad eam rem sanctissimus pater Papa Rom. (ut misericors est, & nihil aliud quàm salutem suarum ovium spectat) regi misit legatum & commissarium suum cum largissimis (ut ipse appellat) indulgentiis, gratiis & privilegiis, pro omnibus qui tam sanctæ expeditioni se conjungerent. Tandem ad diem D. Ioanni sacrum (quo die magna celebritate res sacra & pompa pontificalis Vlysbonæ publicè traducitur) totus exercitus navibus est impositus: postridie verò summo mane Rex Sebastianus (nominatis prius septem regni præfectis ex primoribus, quòd Cardinalis, patruus eius, administrationem regni recusasset eò quòd rex ad preces ipsius de expeditione desistere noluisset) oram solvit, & in altum vela dedit a. d. XXVI. Iunii una cum X. aut XII. navibus, quas Galeatas vocant, in quibus tota prope-

modum eius regni nobilitas vehebatur. Maris tum summa malacia & tranquillitas erat. Classis totius exercitus Vlysbona solvens, constabat ad summum ex maiorum minorumq; navigiorum mille & trecentis velis: aspectu adeò jucunda, ut multi talem classem ex eo tempore se non vidisse dicerent: cumq; haberet secundum ventum, Gadibus appulit, pridie Divorum Petri & Pauli. Rex summa gratulatione & lætitia populi sui exceptus, ibi substitit per XV. dies, ut res necessarias, quæ sibi deerant, compararet: utq; aliquot Hispanorum copias, quæ ex Andalusia adducebantur, secum una transportaret. Quibus rebus confectis, navem conscendit a. d. VIII. Iulii, & Gadibus solvens Tingim versus cum Galeatis navibus perrexit, reliquam verò classem ArZillam versus ire jussit. Nam Mahametum, qui Tingi ipsum solicitè & attentè expectabat, alloqui prius volebat. Itaq; a.d. IX. Iulii regiæ naves Tingi appulerunt, sed priusquam rex in portum perveniret, in eius occursum cum myoparone misit Mahametus filium suum, puerum X. ferè annorum, nomine Muleium Xequum, qui humaniter & comiter à rege est salutatus. Verùm Rex in terram egressus, majora benevolentiæ & amicitiæ signa Mahameto exhibuit, suamq; operam & auxilia ad restituendum eum in regnum, liberalißimè obtulit. Mahametus in regis conspectu constitutus, etsi jam antea satis eum & per literas & per nuncios de sua voluntate certum fecerat: ut tamen rebus suis tutius consuleret, tum temporis uberius proli-

xiusq;

xiusq; coram, quid animi haberet, eidem oratione sua aperuit, docuitq; quomodo patruus Abdelmelecus regnum sibi per vim extortum, Turcicis viribus & auxiliis innixus usurparet. Addebat etiam illud, Abdelmeleci vasallos & clientes nihil aliud agitare & in eo totos esse, ut ipso per insidias caso, aut ad minus derelicto, ad se transirent: deq; eo se sine intermissione à proceribus regni literas accipere asseverabat, quibus literis pollicerentur se in castra ipsius transituros, quàmprimum vel parvis copiis ipse contra hostem moveret. Quinetiam regi Lusitano persuadere volebat, ne manus cum Abdelmeleco consereret: sed ut castra tantum metaretur: quod si fecisset, futurum ut milites patrui sui statim imperata sint facturi. Promisit insuper se duos aut tres portus maris Barbarici cum eorundem agris traditurum: & in eius rei fidem obsidem dedit filium suum. Lusitanus qua erat liberalitate & magnanimitate natura, in omnibus istis Mahameti fidem habuit, & sine ullis conditionibus, pactis & fidejussoribus, petitioni eius assensit. Hinc cum Mahameto Arzillam, ubi exercitus eius harebat, perrexit: ibi Muleius Xequus copiis patris praerat, secumq; habebat Tingitani prasidii peditatum & equitatum. Rex Arzillam pervenit die dominico, qui erat XIII. Iulii, & quàm primum è navi in littus egressus est, tormenta, commeatum, & reliquum apparatum bellicum exponi jussit: quatuor verò navigia instructa Mazagam misit, ut Muleium Xequum obsidem suum eò deducerent. Castra verò propè

muros Arzillæ poni; eaq́ aggeribus & fossis, ut tutius securiusq́ illic tenderet, circumvallari jussit.

CAP. IX.

DE ABDELMELECO, QVOMODO IS IN ITINERE MORBO CORreptus sit, & quomodo se cum fratre conjunxerit: de lustratione totius exercitus ipsius: de copiis regis Lusitani, eiusq; ex Arzilla egressu.

SEd, ut ad Abdelmelecum revertamur: quàm primum is Temocenam pervenit, magna multitudo equitum hastatorum, scutatorum, aliaq́ multæ copiæ se cum illo conjunxerunt. Verum triduo postquam eò pervenit, in gravem morbum incidit: cuius tamen causam nemo tum intelligebat. Sed paulo pòst cum ingentem stomachi cruciatum sentiret, facile intellectum est eum inde ortum habuisse, quòd lac avide gustasset, quod illi in ventriculo coagulatum, concretumq́ coisset. Id ut ejiceret, bidui & tridui ferè inani conatu vomitum elicere (ut in more habebat) tentavit: & sic tandem magnam casei turundam rejecit, quæ illi ventriculum adeò debilem & languidum reddidit, ut deinceps nullum cibum concoquere potuerit. Ad quod malum accessit etiam durum parumq́ commodum hospitium, quod morbum auxit. Cæterum quamprimum audivit, regem Lusitanū Gadibus solvisse ut Arzillam navigaret, quanquam tum

temporis

temporis parum bellè haberet, agmen procedere, et ArZillam versus tendere jussit, ipse in lectica delatus. Iamq; aberat ab AlcaZara (ubi eum frater cum exercitu expectabat) non longius itinere unius diei: cui cum appropinquaret, adventus ipsius in argumentum lætitiæ crebris tormentorum ictibus exceptus est. Positis tandem illic castris & tabernaculis tensis, coactus est aliquot dies ibi commorari, tum ut reliquas copias expectaret, tum ut vires suas morbo debilitatas recuperaret. Itaq; quàmprimum copiæ illæ, quas expectarat, advenerunt, totum exercitum lustravit: invenitq; XV. millia peditum sclopetariorum: è quibus V. millia veteranorum lectißimorum erant: reliqua pars, tyronum & nullius experientiæ. Accedebant duo millia Argoletorum, & XLII. millia Alarbum hastatorum equitum, scutis tectorum. Habuit & XXVI. tormenta campestria, optimè instructa, et artifices tormentarios in eo negotio valdè dextros & agiles. Totus insuper exercitus commeatu egregiè instructus, ac militibus stipendia liberaliter distributa & diribita erant: quod præcipuum in re bellica opus est, & quod imperator ac dux belli in primis curæ habere debet. Miles itaq; singulis mensibus aureo numo solvebatur: itaq; omnes etiam pro Abdelmeleco extrema pati & vitam suam pro illo impendere parati erant: exceptis equitibus Alarbum, quibus parum fidebat, utpote non ignarus eos perfidiæ plenos esse, nec ulli alii rei studere quàm ut prædas agant & rapiant undecunq; possunt. Et ut brevi complectar, in nullis plus con-

fidentiæ

fidentia habebat, quàm in quinq; millibus illis veteranorum sclopetariorum. Sed quod maximè omnium Abdelmeleco doluit, hoc fuit, quòd in tanto tamq; periculoso prælio (in quo, nisi de regni summa periclitari vellet, ipsum præsentem adesse & administrare oportebat) se tam debilem, morboq; adeò fractum sentiebat: quem morbum Caniculæ ardentißimum sydus augebat. Tenuit se illic per octo aut novem dies, donec rex Lusitanus nolentem etiam, progredi et castra ad AlcaZarem quibir ponere coëgit. Interea rex Lusitanus ArZilla egressus, & ad iter accinctus, totum & ipse suum exercitum lustravit: in quo (ultra mille stipendiarios, quos in claßis præsidium reliquerat, & duo millia quæ Mazagam miserat) habuit quatuordecim millia peditum & duo millia equitum, magna ex parte armis tectorum. Adhac accedebant tria millia fossorum & plus quàm mille aurigæ, & infinita ferè multitudo lixarum, calonum, servorum, aliorumq; mancipiorum Maurorum, mulionum, mulierum & AmaZonum (quas Galli per jocum filles de joye, id est, filias gaudii appellant) Nam eò res devenit, ut bellum à nobis sine eiusmodi limacibus non videatur geri posse. Ita ut tota illa incondita impedimentorum turba, Viginti sex hominum millia superarit. Præter hæc habuit triginta sex tormenta campestria: item mille & centum currus plenos storeis, vasis & suppellectile pro nobilibus duntaxat. Potuit quidem maiores copias in eam expeditionem ducere, tam ex Hispania quàm ex aliis regionibus: sed verbis

Muleii

Muleii Mahameti, qui Abdelmeleci exercitum ad se transiturum dicebat, fidem habens, multos Hispanos, qui Gadibus naves ascendere cupiebant, exautoravit: multò verò facilius illis missionem dabat, qui sub prætextu adversæ valetudinis domum remitti petebant. In exercitu qui eum sequebatur, erant tria millia Germanorum, sexcenti Itali, duo millia Hispanorum, sexcenti milites Tingitani, duo millia velitum & quingenti, quibus præcipuè confidebat. Reliqui erant Lusitani. Habebat & duo millia equitum: quorum dimidium Tingi abduxit, reliquum erat ex nobilibus Lusitanis & eius vasallis ac clientibus. Et harum copiarum maior pars parcè & malignè stipendia accipiebat, inopiaq; & aliis multis malis laborabat. Iam enim commeatus deficere incipiebat, qui tàm parcè illis distribuebatur, ut multi fame extincti sint. Cuius rei causa omnis penes præfectos annonæ fuit, qui plerunq; malis suis artibus principes & duces belli in extremas calamitates conjiciunt. Quòd verò omnium pessimum fuit, maior pars exercitus è tyronibus constabat, qui sine peritia rei militaris erant, nec unquam aciem aut castra aspexerant. Vt omittam octo millia illa, quæ hastis prælongis erant armata: quo genere militum ad bellum in Barbaria gerendum nihil est inutilius aut ineptius, ut eventus postea docuit. Lustrato per regem Lusitanum exercitu, Abdelmelecus jam Alcazaram pervenit cum exercitu furoris & iræ pleno. Quæ res effecit, ut consiliarii regem Lusitanum rogarent, ne ullo

modo

modo acie decertaret, cum adversarii ipsum copiis & viribus longè vincerent: sed potius ut Larissam cum exercitu tenderet, locumq́; illum munitum caperet, rebusq́; suis provideret & consuleret. Cæterum Abdelmelecus, cum per singulas ferè horas, quæ in castris Christianorum gererentur, per exploratores cognosceret: & quam invalidæ Lusitano copiæ, quamq́; frigidè omnia administrata essent, compertum haberet: ideoq́; miserum regem in juvenili ætate constitutum, ruinæ proximum videret: omnibus modis id egit, ne manum conserere cogeretur, quòd alioqui erga Christianos non pessimè affectus esset. Itaq́; per certos quosdam homines, eosq́; ferè mercatores, clanculum & occultè id operam dedit, ut Lusitanum de dolis & fallaciis Mahameti (qui eum in hæc pericula, tamq́; præsentem ruinam & vitæ discrimen adduxerat) certiorem redderet. Quanquam autem hæc Abdelmeleci consilia Lusitano non ignota erant, & ipsius consiliarii eadem quæ Abdelmelecus suaderent, atq; a proposito deducere conarentur: ille tamen omnia ista pertinaciter contemsit, non tantum ut ardens pugnandi desiderium expleret, viresq́; suas & spiritum magnanimum periclitaretur: sed etiam quòd Mahameti promissis, quibus plurimum fidei inesse credebat, præcipuè confideret. Et ut in pauca conferam, consiliarii ipsius id unum agebant, ne rex ad pugnam descenderet, sed ut potius Larissam contenderet: tantumq́; increpando urgendoq́; perfecerunt, ut suis monitis rex tandem manus dans Larissam versus tendere

dere decreverit. Itaq; classe Larissam versus navigare jussa, ipse pedestri itinere a. d. XXIX. Iulii (qui erat dies Martis) ArZilla egressus, per triduum itineribus parvis (propter multitudinem impedimentorum quæ eum sequebantur) factis, die Veneris substitit, quòd aliquid subsidii ArZilla expectabat. Die Sabbathi summo mane castra movens, tandem juxta fluvium urbis Larissæ (quod MaZaga dicitur) consedit, custodiis & stationibus (propter Mauros paßim palantes) pro more suo diligenter dispositis.

CAP. X.

DE REGE ABDELMELECO IN PLANICIEM ALCAZARÆ PERGENTE: deque Lusitano, qui omisso itinere versus Larissam, obviam ivit hosti tam propinquo: deque Abdelmeleco ad pugnam se parante die Solis, qui erat tertius Augusti mensis.

ABdelmelecus eo tempore valde debilis & infirmæ valetudinis AlcaZaræ hærens, etsi intellexit Lusitanum ArZilla egressum, ad fluvium Mazagam consedisse: loco tamen se movere noluit, priusquam ex exploratoribus cognovit hostes AlcaZaram versus tendere. Volebat enim permittere, ut hostes Larissam occuparent, existimans fore ut Lusitanus ea occupata contentus, illuc rediret unde venisset. Sed cum comperisset hostem

ſtem die Sabbathi mane ulterius pergere: eodem tempore & ipſe caſtra movit, & per Alcazaram Arzillam verſus ipſe quoq; perrexit. Cumq; paulò plus dimidio leucæ, hoc eſt, ultra mille paſſus cum agmine progreſſus eſſet, caſtra in excelſo quodam colle poſuit, in conſpectu Luſitanorũ, qui leucæ ſpacio à dicto tumulo aberant, & in ampla ac jucunda planicie caſtra metati erant. Cum ſecundum decurſum Alcazaræ fluvii eſſet, juſsit in ipſius ripa tentoria erigi, non procul à confluente alterius fluvii qui Lariſſam petit. Meridie jam transacto, in tentoriis cum exercitu ab æſtu ſe refecit, in lectica ipſe requieſcens. Interea miſit aliquot equites, qui certiora de hoſtibus referrent: pro ſtationibus verò collocavit milites, qui prohiberent ne è ſuis caſtris aliqui ad Luſitanum & Muleium Mahametum transirent. Rex Luſitanus cum die Sabbathi mane ad fluvium Lariſſæ perveniſſet, ibidemq; caſtra ſua poſuiſſet, eo in loco ubi ad traducenda tormenta vadum reperiri poſſe exiſtimabat: ſed eo animo eſſet, ut Lariſſam progrederetur: ibi Mahametus homo callidus, malicioſus & fraudulentus, cum cogitaret fore ut, ſi Luſitanus Lariſſam urbem ingrederetur, & Abdelmeleci vires ac exercitum potentiſsimum conſideraret, is infecta re domum rediret, & ſe ibi deſertum ſolumq; inimicis ſuis objiceret: conſtituit ea die cum Luſitano colloqui, eumq; de itinere, quod Lariſſam verſus propoſuerat, dehortari: & ut id commodius conficeret, cœpit callidis verbis commemorare, quòd multi Mauri equites ad ſe ab

ab Abdelmeleco transiissent, quodq; reliquus exercitus idem facere conaretur. Quòd si ipse Larissam iret, fore ut quasi timidus & in fuga salutem ponens ab omnibus reprahenderetur. Esse Abdelmelecum nudum ab amicis: ab ipso enim milites duriter tractari: eosq; ideò ipsi tendere insidias, ut eum aut trucident, aut in ipso negotio deserant. Melius & consultius esse, ut AlcaZaram versus eat, præsertim cum hostis, qui in occursum veniat, nequaquam tantum audaciæ sibi sit sumturus, ut ipsum impedire conetur. Adjecit & alia argumenta ad propositum facientia: quibus id effecit, ut Lusitanum de Larissæo itinere deduxerit: & sanè alioqui in tanta hostis propinquitate pergere difficile illi erat. Die dominico, summo mane Lusitanus castra movit, & secundum ripam fluvii ascendit, ut ad regiam viam, quæ ArZilla AlcaZaram versus ducit, perveniret: cumq; vadum quoddam invenisset, constitit, mandavitq; fossoribus, ut in posterum diem viam paratam haberent. Abdelmelecus verò Lusitani consilio intellecto, tuba signum dari jussit, ut omnes se armarent. Itaq; jam meridie transacto, è castris egressus, relictoq; iis firmo præsidio, perrexit contra hostem ire. Cumq; ferè per quartam partem leucæ progressus esset, constitit & exercitum suum respirare jussit, donec cognosceret, quid hostis, qui circiter dimidiam leucam inde aberat, in animo haberet. Nam (ut diximus) Abdelmelecus constituerat prælio prius non decertare, quam id Lusitanus prior expeteret. Lusitanus cum secundum Larissæ

D fluvium

fluvium castris positis, audiret hostem contra se tendere, coactus est castra movere & aciem disponere: non quidem præliandi causa (quia vado fluvius transiri sine summa difficultate non poterat, & erat magna manus Maurorum, qui levibus præliis continuè eius milites lacessebant) sed ut se muniret, & fluvio ingenti instar muri contra hostem uteretur. Hoc pacto duo illi exercitus, dum alter ab altero prælii initium expectat, per reliquum illius diei se continuerunt. Itaq; cum jam advesperasceret, & Abdelmelecus Lusitanos se loco non movere videret: etsi principes eius ad conserendas manus & signum prælii dandum urgerent: quia tamē nox instabat, receptui cani jussit, et in castra exercitum reduxit. Sed tamen per tubicinem in castris edixit, ne quisquam illa nocte arma poneret: quin & excubias, sicut & præcedente nocte duplicari jussit, ne quisquam è castris suis ad Muleium Mahametum transfugere posset. Et certè hæc custodia causa fuit cladis Mahameto: quandoquidem nemo è statione sua aut tabernaculo discedere ausus est. Ipse interea Abdelmelecus toto animo in prælium intentus erat. Nam cum eo die multos equites & abjuratæ fidei homines è castris suis fugisse inaudisset: metueretq; ne, si certamen postridie detrectaret, maior pars exercitus deficeret: non amplius cessandum sibi ratus, ulterius progredi et Martis aleam tentare decrevit. Itaq; in castris per tubicinem significari jussit, ut omnes essent in procinctu, vel vivere vel mori parati.

CAP.

DE CONCIONIBVS REGIS SEBASTIANI ET ABDELMELECI, quas ad milites suos habuerunt, priusquàm ad manus venirent, & de ordine duorum exercituum.

POstquàm Rex Lusitanus hostes se in castra recepisse vidit, idem & ipse fecit: rursusq́; eo in loco, unde paulò antè egressus est, castra posuit. Ea nocte habito principum concilio, constituit postero die (qui dies Lunæ erat) copiam pugnandi hosti dare. Et constans omnium fama est, Muleim Mahametum consilium dedisse, ut postridie sub vesperam prælium cieretur: non tam quòd hac ratione milites Abdelmeleci commodè ad se transire possent, quàm quòd is propter noctis obscuritatem, nullum remedium habere posset, si qua confusio in ipsius exercitu oriretur. Hoc consilium, ut bonum et salubre, ab omnibus approbatum fuit: ideoq́; eadem nocte rex Lusitanus in castris mandari jussit, ut postridie (qui erat dies Lunæ) prima luce tormenta & impedimenta per vadum celerrimè traducerentur. Nam si diutius morati fuissent, adversarii haud dubiè ipsos transitu prohibuissent: quæ etiam causa fuit, cur prælium non sub vesperam, sed maturius commissum fuerit. Vado ad transeundum præparato, statim exercitus traductus est, & castra ultra fluvium posita sunt: rexq́; simul ordinare aciem, explicare catervas

& tormenta locis idoneis collocare cepit. Prolixam verò ad milites concionem habuit, exhortatusq; eos est blando & comi sermone, adhibitisq; argumentis efficacibus, ut se ad honorem Dei & incrementum religionis Christianæ periculis fortiter offerrent: promittens ingentes opes, gratiam, honores & privilegia: deq; victoria spem optimam habere jubens, præsertim Deo adjuvante, in quo omnem spem fixam haberet. Idem faciebant pro virili purpurati, qui regem in hanc expeditionem secuti erant: nimirum Episcopi Conimbricensis & Portuensis: commissarius item Pontificius & alii plures sacri ordinis homines. His adhortationibus totum antemeridianum tempus consumtum est, resq; extracta ad horam undecimam usq;. Abdelmelecus è contra animadvertens Christianos instructo agmine accedere: ipse quoq; per castra signum dari jussit, ducibusq; mandavit, ut milites è castris eductos, in ordinem quem præscripserat disponerent, ut inferius in peculiari tabella videre licet. Et quoniam ob morbum membris debilis, colore pallidus & luridus erat: & propter paralysim brachiis nullo modo uti poterat: qui prudentiores cautioresq; è consiliariis erant, dehortabantur ne ipse præsens in prælium ire vellet: quibus ille neutiquam consentire volebat: sed cum plusquàm viginti diebus equum non ascendisset, lecticam suam relinquere constituit, seq; sumtuosissimis vestibus Attalici textus indui, & infinitis gemmis preciosissimis, ac margaritis ex Oriente optimis ornari jussit: equumq; generosum & validum conscendit.

Hoc

*Hoc modo ad pugnam paratus, suos adhortari ad fortitudinem cepit, honores & munera militaria opima pollicitus, iis qui se viros gessissent, & strenuè suum munus administrassent. Quibus verbis & pollicitationibus milites suos, in quorum conspectũ ob adversam valetudinem diu non venerat, ita animavit & incendit, ut Martem spirare & instar leonum in preliũ ruere visi fuerint. Et quanquam principiò aliqui fuerint, qui ipsi insidias tendere & transfugere conati sint: hîc tamen commutata sententia, summa cum reverentia se illi adeò subjecerunt, ut pedibus eius oscula etiam ferre non sint dedignati. Tandem exercitu in modum semicirculi seu menisci disposito: & in tres acies diviso, agmen promovere cepit eo ordine quē hæc tabula demonstrat. Vide signum * Dextrum cornu (quod litera O signatum est) ducebat princeps frater Abdelmeleci, qui secum habebat mille sclopetarios equites lectissimos, numero binario notatos. Habuit autem etiam decem millia equitum hastatorum & scutatorum, qui per circulos o sunt designati. Sinistrum lunulæ cornu (quod litera P signatum est.) tenuerunt duo millia Argoletorum & decem millia equitum hastatorum, eodem ordine quo in dextro cornu. Hos ducebat prorex Mahametus Zareo. Tertia acies numero quaternario signata (quæ princeps acies erat, & in qua Rex Abdelmelecus constiterat) peditibus sclopetariis munita erat. Hos sequebatur rex prætoria cohorte ducentorum abjurata religionis militum circumdatus, qui o-*

 mnes

omnes Alabardis seu bipennibus armati erant. In subsidiaria verò acie habebat viginti millia equitum, per bina millia divisorum. Tormenta autem campestria inprimis scitè collocari curavit, quæ (ut supra dictum est) numero viginti sex erant. Cæterum Lusitanus aciem suam longè aliter instruxit, ut sciagraphia adjecta indicat. Nam totum exercitum divisit in quatuor acies quadratas. In dextro latere, ubi litera B est, primum agmen erat velitum et militum Tingitanorum, eosq; ductabat Alvarus Peresius de Tavora. Sinistram aciem seu mediam tenebant Germani et Itali, quibus imperabat Marchio Irlandiæ. Tertiam subsidiariam aciem (quæ litera C signata est) occupabant Hispani & aliquod Itali, quorum dux erat Alonzo Aquilarius. Quartam aciem (quæ litera D notata est) tenebant milites Lusitani, sub imperio cuiusdam nobilis eius nationis, cui nomen Ludovicus Cæsar. Singulæ acies habebant ferè tria millia militum, sed aliæ plures, aliæ pauciores. Imperator verò totius exercitus erat Duartus Menesius, præfectus urbis Tingitanæ. Vltra has copias habebat d[illegible] millia equitum optimè instructa & per quingenos divisa, tam in primo agmine & subsidiaria acie, quàm in utroq; cornu, ut videre est per literas B. In medio totius exercitus, impedimenta, imbellis turba, currus & servi erant collocati, ut lineæ hinc inde ductæ ostendunt. Muleius autem Mahametus consistebat ad dextrum aciei latus, cum paucis militibus suis, quorum summa erat ad quingentos sclopetarios & sexcentos hastatos,

tos, ut ostendit litera F. In fronte acici collocarat rex triginta sex tormenta campestria. Dispositi itaq; duo illi exercitus hoc modo per ingentem & amplam planiciem incedebant: quæ ita patens & nuda erat, ut nulla neq; arbor, neq; herba, neq; lapis intra duas leucas circũ circa æqualibus a medio radiis occurreret. Acies Maurorum à sinistra fluvio AlcaZare vice aggeris aut munitionis tecta erat: Lusitanus à tergo Mazagam, qui Larissam petit, habebat. Duabus autem de causis Alcazarem fluvium, priusquam intra teli jactum esset, attingere cupiebat: primò, ut adversariis ventum auferret, deinde ut fluvio pro muro aut aggere uteretur. Sic Christiani ventum satis secundum habuerunt, etsi solis radii à principio iis adversi erant. Nam postea & quidem subitò serenitas in obscuritatem mutata est, & tempestas adeò nubila evasit, ut Solis radii nihil molestiæ attulerint. Cæterum cum hi duo exercitus ita inter se propinqui essent, ut intra jactum plumbeæ pilæ essent: circa undecimam horam cum semisse Mauritani gradum sistere & tormenta dirigere ceperunt.

CAP. XII.

DE PVGNA INTER REGEM LVSITANVM SEBASTIANVM ET ABdelmelecum: in qua Maurorum acies ter rupta est: deque mortuo ex vi morbi Abdelmelcco: & victoria exercitus eius post mortem ipsius.

AD diem IIII. Augusti (qui erat dies Lunæ) anno salutis nostræ 1578. prælium est commissum inter duos reges, circa horam 12. & Mauri quidem primi tormenta in Christianos ejaculari cœperunt: sed vix tres globos miserant, cum ecce Christiani eosdem suis quoq; pilis excipiunt: Statimq; Sclopetarii milites ab utraq; acie parvas pilas instar nimbi aut grandinis effuderunt, tam horrida, furiosa, terribiliq; tempestate, ut præ tremore, quem tormentorum fragor & boatus excitabat, terra in profundum demergi, & cœlum igni, flammis, fulgure, tonitribus tormentorum exardescere videretur. Exoneratis igitur tormentis, quingenti armati ex prima acie, quos dux de Avero ducebat, in sinistrum Maurorum cornu (quod litera P signatum est) impetum fecerunt, eosq; dissiparunt, & occisis plurimis, cæteros in fugam compulerunt, ita ut plusquam octo millia sclopetariorum & viginti millia equitum hastatorum, (qui Alarbes erant) locum reliquerint, ac ferè per viginti leucas diffugientes, de victoria Christianorum passim rumorem sparserint. In hoc primo congressu Mauri duo equestria vexilla amiserunt, non sine magno Abdelmeleci dolore, qui cum in medio agmine equo insideret, videretq; suos turpi fugæ laxè & effuse adeò indulgere, ita ira & furore incensus fuit, ut quantumvis præ imbecillitate in equo vix sedere posset, ipse tamen ea parte, qua ipsius milites fugiebant, hostem aggredi conatus sit, ut inclinatum illud fœdeq; disjectum cornu repararet & fugientes sisteret, contraq; hostem

ſtem rurſus converteret. Sed prætoriæ cohortis milites, cum extremam ipſius debilitatem non ignorarent, ſublatis habenis quominus ulterius progredi poſſet, prohibuerunt. Cum verò ut illorum manibus ſe eriperet, manum capulo admovere conaretur, paralyſi brachia manusq́ diriguiſſe animadvertit. Qua ex re tantum dolorem animo ſenſit, ut amiſſa voce in lunatum ephippii arcum procumbens, nihil amplius prolocutus ſit, quàm ut ſe ocyus promoverent: id quod factum eſt, ſed ad jactum duntaxat lapidis. Interea prætoriani regem ex equo ſublatum, in lecticam repoſuerunt, ubi intra ſemihoram animam exhalavit. Mors tamen eius callidè diſſimulata eſt, dum eum quieti ſe tradidiſſe fingerent. Verum enimverò etſi Chriſtiani Mauritanos primo congreſſu vicerunt: reliquus tamen regis Luſitani exercitus hac victoria uti neſcivit. Cum enim nemo eſſet qui, quod facto opus eſſet, juberet, aut ſubſidiarias cohortes in auxilium ſubmitteret: pulcherrimam victoriam è manibus elabi permiſerunt: ipſi verò victores milites ſe eò recipere coacti ſunt, unde exierunt. Mauri itaq́ cum hanc ſuorum ſtragem à ſolis equitibus editam cernerent, neque quenquam eſſe qui illis ſuppetias ferret: mille Argoletos, aliosq́ plurimos emiſerunt, qui Luſitanos antea victores ea vi in fugam conjecerunt, ut in mediam aciem peditum irruentes, ingentem totius Chriſtiani exercitus perturbationem effecerint. Res in ipſo conſpectu et præſentia regis gerebatur: qui ſuorum ſuaſu hactenus in curru commoratus, quàmprimum ſuo-

um fugam & inclinationem conſpexit, ſubitò in equum armis viridibus & contra quamvis vim validis protectum inſiliit: & in hoſtem duce de Avero aliisq́; armatis comitatus, ſeſe intulit. Quanquam autem tanta vi, tantoq́; impetu in adverſarios invectus eſt, ut denuò illorum aciem ruperit: cum tamen exercitus Mauritanus loco non cederet, coacti ſunt hi equites (qui vix quingenti numero erant) pedem referre: quos Mauri tanto impetu inſecuti ſunt, ut magno eorum numero occiſo, reliquos coëgerint ſe peditibus inferre, ita ut præcipiti & vecordi conſternatione irruentes, pondere equorum plurimis protritis & eliſis, magnam ſuorum ſtragem ediderint. Interea totæ Mahometani exercitus copiæ de monte decurrentes, ingenti impetu Chriſtianorum aciem invadere cœperunt. In eo conflictu dux De Avero & multi alii nobiles ſtrenuiq́; viri ceciderunt: quin & regis Luſitani equus, ipſo tamen ſalvo & illæſo, trajectus: & tormenta, quæ in hoc prælio Chriſtianis nulli uſui fuerunt, capta ſunt. Quod ad dextrum Maurorum cornu attinet, eius milites jam inde ab initio prælii nunquam ceſſarunt grandines pilarum in Chriſtianos effundere: quin & loco ſe moventes, lunata aciei figura perpetuò conſervata, exercitum regis Luſitani circumire, & ab latere poſtremam aciem adoriri cœperunt. Itaq́; Rex (qui jam alium equum recentem conſcenderat) animadvertens poſtremam aciem opus habere ſubſidio, quingentis armatis, qui huic officio deſtinati erant, ſecum raptis, Mauros, qui

ſub

ſub Muleio Mahameto fratre Abdelmeleci erant, tertium adortus eſt: quos ita perterruit, ut coëgerit eos ultra dimidiam leucam cedere, occiſis plurimis, reliquis autem diſsipatis. Sed cum ſolus eſſet, neminemq́ haberet qui ſe ſequeretur: magno cum dolore, contraq́ animi ſui voluntatẽ ad exercitum ſuum ſe conferre coactus eſt, ut nimirum ad cladem ſuam vivus vidensq́, ut dicitur, proficiſceretur. Nam Mauri in ſiniſtro cornu, poſtquam Chriſtianorum tormenta ceperunt, victoriam perſequentes, etiã illos Chriſtianos, qui ad ripam fluvii erant, ita devicerunt, ut in Muleii Mahameti (qui inter Chriſtianos & fluvium ſe tenebat) ſtationẽ inveherentur, miſerandamq́ ſtragem Maurorum, qui cum eo erant, ederent: & multi ex eius militibus in turmas Chriſtianorum ſe proriperent. Muleius Mahametus fuga ſalutem quærere volens, cum fluvium Lariſſæ cœnoſum & paluſtrem vado tranſire vellet, ab equo (qui è luto eluctari conabatur) ſtrato excuſſus: & cum natandi imperitus eſſet, ſubmerſus & aquis extinctus eſt. Victores Mauri, victis inſiſtentes, ad ſtationem Muleii Hameti fratris Abdelmeleci pervenerunt, ibiq́ principes Chriſtianos undiq́ incluſos & quaſi indagine cinctos partim occiderunt, partim captivos abduxerunt. Noſtri itaq́ ſic undiq́ circumventi, cum nec pulverem tormentarium (nam is incuria militum incenſus jam antea perierat) nec aliud quicquam haberent, quo ſe defenderent: aut promiſcua cæde ſuorum maiorum quàm hoſtium ſtragem ederent:

in

in pedes ita effuse se conjecerunt, ut præcipiti fuga aliis super alios ruentibus & pondere equorum protritis & elisis, miseranda strages facta sit. Cumulos enim conculcatorum & collisorum, non aliter atq; manipulus & fasces spicarum in area acervatim collectos videre licebat. Adversarii quoq; qui insatiabili Christiani sanguinis siti tenebantur, cum plumbearum pilarum ictus ingeminarent, non paucos ex suis quoq; una lædebant & fœdè discerpebant. Quod verò ad octo millia hastatorum peditũ attinet, quos Lusitanus in sua acie habuit, cum ii nihil aliud egerint, quàm ut totidem hastas barbaro hosti relinquerent, experientia ipsa docuit, quàm parum profuerint in prælio. Nam cum his pro totidem sclopetariis (quos hosti objicere debuerat) rex usus sit: ex iisdem ruinam certissimam sibi machinatus est. Et quanquam res in summum discrimen adducta erat, Lusitanus tamen rex hosti incommodare non cessabat: & modo hac in parte, modò in illa, non pluribus quàm septem aut octo Tingitanis ambactis comitatus, occurrebat. Lusitani enim nobiles & equites adeo ignavi & imbelles feruntur fuisse, ut multi eorum relictis equis in aprica loca & curruũ umbras ad frigus captandum se contulerint, eo animo ut cum rem omnem perditam cernerent, ipsi fuga sibi salutem quærerent. Atq; ita cum partim pedibus, partim equis Arzillam versus, unde venerant, fugere cepissent: tanto impetu Mauri, ac præsertim equites (qui adhuc integri erant) eos prosecuti sunt, ut miserandam eorum stragem ediderint.

derint. Rex tamen Sebastianus, suos deserere & fuga salutem quærere indecorum ducens, cum suis illis paucis strennuè rem gerebat: tot cædes faciebat, tot orco demittebat, ut multi fulmen illum appellarent, pauci sanè aspicere aut contra tueri auderent. Tandem sexaginta circiter milites Abdelmeleci, ex regis cæde gloriam quæsituri, globo facto eum circumdederunt. Is ergo cum nullam sibi ad effugiendum viam superesse videret, uni ex suis ambactis mandavit, ut candidam fasciam hastæ appensam in signum deditionis erigeret. At illi, qui eum incluserant (Alarbes scilicet, genus omnium maximè barbarum & crudele) hoc signo in auxilium Lusitanos vocari existimantes: ex omni parte impetu facto, regem multis locis convulnerarunt, tandemq́ ceperunt: & laqueolo galeæ inciso, duas plagas capiti totidemq́ faciei inflixerunt, ut ita de equo præcipitatus expirarit. Christianos fugientes Mauri in multam noctem insecuti sunt. Itaq́ omnibus victis, dissipatisq́, aut in miseram captivitatem redactis: Muleius Hametus receptui cani jussit, & in castra cum cadavere fratris Abdelmeleci rediit: ad quæ pervenientem nox deprehendit, statimq́ & regis Abdelmeleci mors publicata, & eadem opera Muleius Hametus pro rege agnitus & receptus est: magnaq́ tristitia, ex desiderio Abdelmeleci orta, totum exercitum tenuit.

CAP. XIII.

DE NOBILIBVS ET MILITIBVS, QVI E PRÆLIO TINGIM ET Arzillam confugerunt: deq; numero cæsorum & captivorum, & de successore novo in regno Mauritaniæ.

Etsi autem hæc clades divinitus haud dubiè propter delicta nostra inflicta nobis est: ducenti tamen aut paulò minus fælici successu ex barbarorum manibus elapsi, superstites & salvi evaserunt: è quibus sexaginta equites, reliqui pedites erant: & ex his Antonius Lusitanus, qui per Maurum quendam ex hostium manibus liberatus & Tingim deductus fuit. Cæterum Christianorum hoc prælio occisa sunt plusquam duodecim millia. Totus enim campus corporibus hominum mortuorum: quin & cadaveribus equorum, mulorum, asinorum, boum & aliorum jumentorum, oppletus erat. Inter nobiliores, qui in hoc prælio ceciderunt, fuerunt præter regem Sebastianum dux de Avero, Episcopi Conimbricensis & Portuensis, Commissarius generalis à Pontifice missus, Marchio Irlandiæ, Christophorus de Tavora, & plures alii equestres nobilesq; viri, quos brevitatis studio omitto. Die Martis (qui fuit quintus Augusti) tempore matutino rex novus misit cohortem peditum, qui mortuos suos in campo cognoscerent: è quibus mille quingentos agnitos, sepulturæ eodem in loco mandarunt: inter quos fuère multi strenui & celebres duces, regis Abdelmeicci amici & familia-

familiares. His more suo sepultis, Muleii Mahameti (qui tot malorum & cladium autor extitit) cadaver in litore & arenis fluvii, in quo submersus periit, repertum est. Cadaver regis Lusitani inter Christianorum cæsorum cadavera inventum est per duos ipsius servos captivos, quos novus rex ea de causa miserat circa diluculum illud, promissa etiam libertate, si regis cadaver reperissent. Nudum igitur regis cadaver cum invenissent, vestibus suis contectum ad novum regem attulerunt: simulq; Muleii Mahameti corpus allatum est. Hæc cadavera trium regum in idem tabernaculum delata triste & horrendum de se spectaculum præbuerunt, & spectantibus lacrymas excusserunt. Quid enim tristius, aut visu magis horrendum erat, quam tres potentissimos reges uno prælio defunctos simul jacentes conspicere? quorum unius exercitus ipso vivo victus, eo mortuo aliorum duorum regum exercitum statim superavit: cumq; omnes tres ad Mauritaniæ regnum aspirarent, nullus ex ipsis eam tenuit. Sed hanc rem humanis sensibus occlusam, & divinæ maiestatis occulto judicio reservatam, omitto. Cadaver Abdelmeleci Fessam, circiter viginti leucas Alcazara distantem, lectica est delatum, ut ibi sepulturæ mandaretur: mortuum comitati sunt omnes equites cum una peditum legione. Cadaver Fessam delatum, magna civium tristitia exceptum, maiorum suorum sepulcro est illatum, eodem prorsus habitu & vestitu, & pretioso gemmarum ornatu, in quo defunctus rex est. Multi

ex

ex nobilibus captivis, regis Lusitani corpus redimere desiderarunt, & pro lytro decem millia ducatorum Muleio Hameto, ut id Tingim mitteret, obtulerunt. Sed Barbarus respondit non decere, si mortui cadaver vendatur: veruntamen si Tingi aut Arzilla sibi cedere velint, corpus se illis redditurum dixit. Verum cum hæc res in ipsorum manu & potestate non esset: ulterius progredi non potuerunt: id tamen à novo rege obtinuerunt, ut regis Lusitani cadaver AlcaZaram deferri pateretur: ubi etiam id in Xenodochio (quod est in palatio præfecti illius oppidi) sepultum est, appositis custodibus, ne per Christianos auferretur. Cæterum quod ad cadaver Muleii Mahameti attinet, novus rex, ejus patruus, mortuo (quòd is tantarum cladiũ autor fuisset) cutem detrahi, eamq; salitam stramentis impleri: ac ad deterrendum alios, ne similia aliquando tentarent, per omnes regni sui provincias circumferri jussit.

CAP. XIIII.

DE NUMERO CAPTIVORUM: DE NOVO REGE, REGNI POSSESSIONEM OCCUPANTE: deq; Abdelmelecci & Mahameti regum natura & moribus.

VIri, mulieres, pueri, servi, Æthiopes, hoc prælio per Mauros capti, numero fuerunt ultra quatuordecim millia: iiq; postridie inter milites distributi, & per omnes Mauritaniæ provincias deducti. Nam ut Mauri ex omnibus undiq;

diq́; locis ad pugnam confluxerunt: ita quilibet eorum suas manubias secum domum ferebat. Cæterùm quanquam consiliarii novi regis unum id agebant, ut is vel Tingim vel ArZillam obsidione cingeret, cum præsertim nemo esset, qui resisteret aut propugnaret: id tamen facére recusavit: sed potius ad iter Fessanum se adcinxit, ut eius urbis possessione capta, omnium regnorum hæreditatem cerneret: ratus non defuturos sibi alioqui æmulos, qui se cessante res novas moliri non vererentur. Et fuit ille quidem pro rege agnitus, sed invitis omnium animis & quodammodo subringentibus: nec ea sanè alacritate, qua alios reges excipere soliti erant: idq́; ideò quia in hoc novo rege Hameto nihil nervorum viriumq́; erat: homo iners, negligens rem militarem, nec eiusmodi qui ad regiam dignitatem sustinendam aptus esset: sed è contra effœminatus, mollis, delitiis & voluptatibus deditus, & domi in palatio delitescens: Annos tum habuit circiter XXIX. aut XXX: nigri coloris: non crassus, sed procerus tamen & debilis ac nullarum virium: & multo minus peritus rerum & compos prudentiæ eius quæ in regno administrando requiritur: & ut brevi complectar, planè dissimilis fratri Abdelmeleco. Is enim mediocri statura erat, corporis symmetria eleganti, humeris latis, facie candida, sed colore rubro intermixto, qui genus illius egregiè commendabat: barba nigra, eaq́; densa & cirris implexa: oculis magnis & glaucis. Deniq́; prorsus elegans, & in omnibus actionibus gestibusq́; venustus: & corporis viribus

 robustus

robuſtus, quas perpetua exercitatione cum in levibus præliis ciendis tum arcubus tendendis tuebatur. Hiſpanicè optimè loquebatur, & quidem ſumma cum gratia & venuſtate: ſed & Hiſpanicè ſcribere norat. Italicam verò linguam ſupra alias tenebat: ſed inprimis delectabatur lingua Turcica, ita ut Arabicam (quæ illi vernacula erat, & in qua pro excellentiſſimo ſuæ ætatis poëta habebatur) præ ea negligeret. Ingenioſus, acutus & ſummè prudens, cum aliis omnibus in rebus, tum præcipuè in regni adminiſtratione fuit. Scitè variis inſtrumentis muſicis ludebat: ſaltare optimè norat: armis & arte militari ſupra modum delectabatur, in quibus etiam plurimum ſe exercebat, adeò ut multa tormenta bellica, quæ adhuc in Mauritania habentur, ſuis manibus fabricarit. In omnibus enim rebus, quascunq́; aggrederetur, ſingulari & omnibus admirabili ingenio erat. Et quanquam ipſe Mahumetanam religionem colebat, ita tamen Chriſtianos & inter hos Hiſpanos amabat, ut amorem ipſius & benevolentiam, quã erga captivos plurimos exercuit, verbis exprimere non poſſim. Hos enim ſine ullo precio ſeu lytro dimiſſos, in Hiſpaniam redire permiſit: eaq́; munificentia & liberalitate intra triennium, quo regnavit, plusquàm ducentos libertate donavit. Omitto nunc dicere, qua gratia & comitate captivos tractarit, ne aut prolixior ſim quàm par eſt, aut eius amore longius provectus videar. Sed ne meo præconio opus ſit, res ipſa teſtimonio eſt, docetq́; id Xenodocheum, pro ægrotis Chriſtianis juxta templum

plum Marocense ædificatum & multis reditibus donatum. Mortuus est anno ætatis XXXV, cum regnasset non integrum triennium: relicto filio trium annorum cum semisse, cui nomen Ismaël, qui adhuc hodie unà cum matre regina, uxore Abdelmeleci, Argeliæ educatur. Quod verò ad Muleium Mahametum, ipsius ex fratre nepotem attinet, is Abdelmeleco junior fuit, natus circiter XXIX aut XXX annos: mediocri statura: corpore invalido, colore adeò nigro, ut à plerisq; pro Mauro habitus sit: præcipuè tum cum excandescebat. Ingenio erat perverso: nihil veri loquebatur: omnia subdolè & fictè agebat: armis non delectabatur, sed (ut in omnibus præliis ostendit) natura ignavus & effœminatus erat. Christianos verò tanto odio prosequebatur, ut à se captos fame aut nuditate enecaret. Quòd si hoc bello, necessitate coactus, aliquam benevolentiæ in eos significationem dedit: id refragante animo & invito quodammodo fecit, ut hos ad subeunda pro se pericula promptiores alacrioresq; redderet.

*

Τῷ Θεῷ δόξα.

EXPLICATIO QVORVNDAM VOCABVLORVM GEOGRAPHICORVM.

HISPANICA.

LVsitania regio est Hispaniæ, quæ secundum Ptolemæum habet à septentrione Taraconensem Hispaniam, divisam ab ea flumine Durio: ab occasu Oceanum occidentalem, à meridie Anam fluvium: ab ortu lineam ab Ana ad Durium ductam. Sed Strabo hanc regionem aliquanto maiorem facit: sicut & nostra quoq; ætas. Portugallia autem hodie vocatur, quasi portus Galliæ. Lusitani enim origine Galli sunt. Eorum solertia factum est, ut ab Hispania in Indiam nostro tempore navigetur.

Vlysbona Lusitaniæ civitas regia est: Ptolemæo Oliosipon, Plinio Olysippo lib. 4. cap. 22. quam equarum è Favonio vento conceptu nobilem vocat. Hodie dicitur Lisbona.

Conimbrica item Lusitaniæ oppidum, ut refert Plinius lib. 4. cap. 21.

Andalusia hodie vocatur regio inter Portugalliam & Granatam, quæ olim Turditania, postea à Vandalis Vandalia seu Vandalusia, et tandem Andalusia dicta est.

Gades hodie Calis, in capite Bæticæ insula est, ut Plinius lib. 4. cap. 22. Strabo libro 3. Γάδειρα πορθμῷ στενῷ διειργομένη νῆσος ἀπὸ τῆς τουρδιτανίας.

Fretum

Fretum Herculeum, hodie estrecho di Gibraltar: angustia maris inter Hispaniam & Africam. Plinius libro tertio capite 1: Terrarum orbis universus in tres dividitur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu solis & Gaditano freto, quà irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa est, læva Europa: inter has Asia est. Termini amnes, Tanais & Nilus. Quindecim millia passuum in longitudinem fauces Oceani patent, quinq; millia in latitudinem. Tam modico ore, tam immensa æquorum vastitas panditur: qua de causa limen interni maris multi eum locum appellavere. Proxima autem claustra montes faucibus utrinq; impositi coërcent, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob causam indigenæ columnas eius Dei vocant, creduntq; perfossas exclusa antea admisisse maria & rerum naturæ mutasse faciem. Meminit & Strabo lib. 3. qui plura etiam de antiquo more columnas loco limitum ponendi refert. Vide proverb. Ad Herculis columnas.

BARBARA.

Mauritania apud Ptolemæum in prima Africæ tabula, duplex est, Tingitana & Cæsariensis. Tingitana ab occasu habet Oceanum occidentalem, ad septentrionem fretum Herculeum & Ibericum, ab ortu Mauritaniam Cæsariensem, à meridie Getuliam & Libyam interiorem. In hac Ptolemæus duos Atlantes constituit, maiorem & mi-

 norem.

norem. Est in ea principale oppidum Tingis, (hodie Tanger, Plinio Iulia traducta) & columna Herculis Alyba.

Barbaria hodie complectitur quatuor regna, Marocense, Fessanum, Tremissanum & Tunetanum.

ArZilla hodie dicitur civitas à Lusitanis capta, quæ secundum quosdam Antonio Zilis, Ptolemæo Zilia, Straboni Zelis est.

Argeliæ sæpe fit mentio in hac narratione, quæ qualis sit urbs, an quæ vulgo Algierum dicitur, an alia, nescio. Reliqui nomen, quale in Gallico libro occurrit.

Atlas mons Mauritaniæ, hodie ab incolis Clarius vocatur: de quo Plinius libro 5. capite 1. ad longum.

Tremissa hodie, olim secundum quosdam Ptolemæo Ptisciana.

Mecha urbs est Arabiæ felicis, cum Mahumetis fano & sepulchro (quod singulis annis maxima virorum mulierumq; turba superstitionis ergo visitur) tum verô mercatu maximè celebris.

Fortunatæ insulæ veteribus dictæ hodie Canariæ vocantur: quæ omnibus navibus in Indiam occidentalem euntibus primam stationem præbent: a vicesimo septimo ad vicesimum nonum gradum ab æquinoctiali versus septentrionem sitæ. Earum prisca nomina sunt, Pluvialia sive Ombrios, Capraria, Nivaria, Canaria, Iunonia & eodem nomine proxima: sex tantum veteribus cognitæ:

hodie

hodie ſeptem numerantur: nimirum Gran-canaria, Teneriffe, Palma, Gomera, Ferrea, LanZarotta & Forteventura. Vide Plinium libro ſexto, capite 32. Pompon. Melam libro tertio, capite undecimo. Solin. capite vigeſimo, & Benzonem.

Finis.

Imprimebatur Noribergæ in Officina Catharinæ Gerlachin, & Hæredum Iohannis Montani.

3